

Pleskot, Jaroslav

Lidové divadelní hry z Kravařska : příspěvek k dějinám českého divadla na Moravě

In: *Otázky divadla a filmu. III.* Závodský, Artur (editor). Vyd. 1. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1973, pp. 171-219

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/120983>

Access Date: 23. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MATERIÁLY

JAROSLAV PLESKOT

LIDOVÉ DIVADELNÍ HRY Z KRAVAŘSKA

Příspěvek k dějinám českého divadla na Moravě

Pobělohorská doba dala rozvoji lidového divadelnictví mocné impulsy. Projevilo se to jednak ideologickým působením divadla, čehož využívala řádová propaganda, zejména jezuité a na Moravě i piaristé, jednak rozsáhlou činností profesionálního divadla, ať činoherního či operního.

Agitační divadlo katolické propagandy mělo na rozvoj pobělohorského lidového divadla nepopíratelný vliv. Rozmach veřejných představení řádového divadla, určených lidu, který měl být jimi ideologicky usměrňován, tedy získáván pro katolictví, způsobil, že se divadlo pěstovalo větší mírou než dosud také v menších městech a na vesnicích. Působením řádového školního divadla zvětšoval se počet znalých a cvičených lidí, kteří byli schopni psát texty a organizovat inscenace. Řádové školy vychovávaly autory textů, které se pak v mnoha případech staly základem lidových her.

Kromě řádové propagandy působily na lidovou divadelní tvorbu ještě další vlivy. Ačkoliv zámecké šlechtické divadlo bývalo lidu — až na nepatrné výjimky — nepřístupné, nelze zase nevidět, že výkonní hudebníci nebo zpěváci bývali často vybíráni mezi nadanými venkovskými nevolníky. Ti pak při účinkování na šlechtickém zámeckém divadle získávali dovednosti i zkušenosti, které mohli úspěšně uplatnit v lidové divadelní kultuře. Tak lidová divadelní kultura v mnohém závisela na divadelní kultuře vládnoucích vrstev i na veřejném divadle městském. Vlivy šlechtického i městského divadla přetvářejí dosavadní českou divadelní tradici tím, že ji ovlivňují zejména látkově. U většiny starších textů lidových her neznáme jejich původce. Kde ho však známe nebo kde můžeme určit prostředí, v němž dochovaný text vznikl, vedou doklady zpravidla do tehdejších vzdělanostních center, která byla v rukou protireformace. Iniciátory, organizátory a mnohdy i autory textů byli často vzdělanci, zejména kněží, učitelé, studenti, později také písmáci.

Takovým vzdělanostním centrem, v němž od roku 1695 po dlouhou dobu vznikaly desítky textů divadelních her, byla na Kravařsku *piaristická*

kolej v Příboře. Také její učitelé spatřovali v divadle vhodný prostředek, jak v lidu posílit katolickou ideologii. Dnes víme, jak toto, řekli bychom oficiální divadlo, ať školní či zámecké, působilo na rozvoj i podobu divadla lidového a pololidového. Tento proces můžeme po jiných krajích v Čechách a na Moravě doložit také na Příborsku a Fulnecku, případně na území známém pod jménem Kravařsko.

Dosud málo doceňovaným pramenem pro poznání kulturní historie i folklóru na severovýchodní Moravě je tzv. *Fulnecká kronika (Fulneker Chronik oder Quodlibet)*,¹ kterou asi v prvních třech desetiletích 19. století pořizoval fulnecký měšťan a kronikář Felix Jiří Jaschke. Ve třinácti rozlehlých svazcích obsahuje tato kronika téměř třicet tisíc stran rukopisných zápisů nejrůznějšího druhu, obsahu a ovšem i hodnoty. Při studiu této kroniky podařilo se mi objevit mezi výlučně německy psanými zápisy texty čtyř původních českých, dosud neznámých divadelních her v podstatě pololidového charakteru. Poměrně pozdní probuzení zájmu o lidovou divadelní produkci způsobilo, že po písemném dokladovém materiálu se začalo pátrat teprve v době, kdy už lidové divadlo nežilo nebo dožívalo ve zcela jiných společenských podmínkách — například jako zábava mládeže a dětí, a kdy přestalo plnit svou původní funkci.

Nedostatek přímých dokladů a nespolehlivost zápisů nebo opisů vážně znesnadňuje a často i zcela znemožňuje složitou otázku chronologie lidových her. Většina zápisů lidových her pochází až z 19. století a byla pořizena buď podle starších, dnes neznámých předloh, nebo také podle vzpomínek a pamětí starých lidí, kteří se ve svém mládí sami divadelních představení zúčastňovali, ať už jako herci nebo diváci. A tak ani u našich her z Fulnecké kroniky neznáme jejich autora, ani nemůžeme přesněji určit dobu jejich vzniku, neboť i tyto texty jsou — jako je tomu ve většině podobných případů — zjevně pozdější přepisy starších předloh; z chronologie zápisů v kronice vyplývá, že sem byly vepsány asi v prvním desetiletí 19. století. Že byly pořizeny podle starších předloh a nikoliv podle pouhých vzpomínek či pamětí starých lidí, vyplývá ze skutečnosti, že kronikář Felix Jiří Jaschke sám česky neznal a dal české texty divadelních her vepsat do své kroniky někým jiným. Avšak stejné výrazové prostředky ve všech hrách (lexikální i skladebné, podobné nebo shodné stylistické prvky), podobnosti myšlenkové (křesťanské náboženské obrazy, projevy nadřazenosti muže nad ženou, soudržnost mužů proti ženám, a to i v tom případě, že muži si někdy možná ženino právo uvědomují), podobnosti formální (hudební prvky, muzikantské prostředí, motiv Cecílie a slavnosti cecílek, veršová technika, téměř doslovně se opakující obraty v některých hrách) nasvědčují tomu, že všechny čtyři hry jsou dílem jednoho autora.

Dvě z her připomínají svým obsahem, dějovým jádrem, tvarem frašky a jazykovými prostředky typ Kocmánkových interludií. Je to hra s názvem *Nestejnost v stavu manželském*, pojednávající o tom, jak nedobré bývá

¹ Státní archiv v Brně, sign. G 13, č. 47 a — 1. Sběrka rukopisů Německého historického spolku. O Felixi Jiřím Jaschkovi a jeho kronice jsem podrobněji pojednal v knize *Fulnecké intermezzo Jana Amosa Komenského (Profil, Ostrava 1970)*. Tam je uvedena také literatura o Jaschkovi a jeho kronice.

manželství, když si starý muž vezme mladou ženu a stará žena mladého muže. Dialogy v této hře zacházejí až do myšlenkových obhroublostí, projevujících se v nevybíravých, někdy i vulgárních slovních výrazech. Druhá hra tohoto typu má název *Žena hašteřivá a zoufanlivý manžel*. Také ona předvádí život manželského páru; muž se často opíjí a působí ženě nesnáze a starosti. Zde je zajímavý a pro dobu, kdy hra vznikala, snad i charakteristický postoj autorův; skrze něj můžeme poznat dobový názor na život a postavení ženy. Žena si na svůj úděl stěžuje na různých místech, mezi jinými také u vrchnosti. Všude ji vyslechnou vždycky jen muži, a jakkoliv uznávají ženiny nesnáze, přece neuznávají její důvody ke stížnostem a nedávají jí za pravdu, ale naopak ji napomínají, že jako řádná manželka má povinnost trpělivě a poslušně žít po boku svého muže, byť pijana, protože tak slíbila u oltáře a nyní už jiné cesty není. (Stejnou myšlenkou v životní situaci mladého muže končí také hra *Nestejnost v stavu manželském*.) Když žena svému muži jeho nedobrou vlastnost energicky vytyká a žádá ho, aby přestal pít a pamatoval na rodinu, když se žena dovolává pomoci na jiných místech (například u vrchnosti), nazývá ji proto autor už v názvu hry hašteřivou a jejího muže zoufanlivým. Obě hry jsou bohatě proloženy zpěvními vložkami; zpívají je amatérští a profesionální (z hlediska hrajících osob) zpěváci, které doprovázejí hudebníci.

Ve třetí hře, nazvané *Hudební veselohra*,² vystupuje kapela (banda) hudebníků, kteří v hospodě hrají a zpívají. I když jde také v tomto případě o komedii, je zde na rozdíl od předcházejících dvou her podstatně oslaben fraškový prvek, ale zato děj je rozvinut do mnohem větší šíře. Podle zápisu, připojeného k textu této hry v Jaschkově kronice, byla *Hudební veselohra* uváděna v roce 1670 česky ve Fulneku. Jak vyplývá z děje, byla patrně chystána k oslavě svátku patronky muzikantů sv. Cecilie. V tento svátek scházeli se hudebníci, rechoři kůru a zpěváci; na počest sv. Cecilie nejdříve nábožně zpívali, pak hráli, až nakonec se rozproudila zábava a tancovalo se až do rána. Takovýmto muzikantským zábavám se zejména na Moravě všeobecně říkalo cecilky. V hudební složce všech těchto her můžeme důvodně spatřovat vliv piaristického školního divadla, jež po dlouhou dobu kvetlo v blízkém Příboře.

Vliv a působení školního piaristického divadla výrazně prokazuje další hra, tentokrát s náboženským obsahem, nazvaná *Smrt Cecilie*. Je nedokončená (alespoň její zápis v Jaschkově kronice není úplný). Na půdorysu běžně známé legendové látky o křesťanských mučednicích (o sv. Kateřině nebo sv. Dorotě apod.) se také zde předvádí utrpení sv. Cecilie pro křesťanskou víru. V našem zlomku je zachyceno vyslýchání Cecilie pohanským Vladařem, který ji varuje před křesťanstvím a hrozí jí tresty, jestliže se ho nezřekne. Posléze ji odevzdává do rukou katů. Zobrazení vlastního utrpení a smrti Cecilie, patrně druhé dějství, chybí. Zajímavé je zde to, že ve hře vystupují dva mužové, zastánci a stoupcí křesťanského náboženství, Tiburk a Valerián; s postavami téhož jména a stejného charak-

² Text *Hudební veselohry* už otiskl bez komentáře a s chybami Stanislav V. Oppl v knize *Z kroniky staroslavného města Fulneku, působitě J. A. Komenského*. (Fulnek 1928, str. 161–174.) Připomínají ji také *Dějiny českého divadla I* (Praha 1968), str. 322.

teru setkáváme se také jako s hrdiny dramatu *Mučedníci Tiburc a Valerian*, které uvedli principisté a parvisté na piaristickém jevišti v Příboře roku 1737 k počtě maršálka vévodství Těšínského hraběte Skrbenského. Hra *Smrt Cecilie* se nejen obsahem, ale i svou výstavbou a samými dialogy pozoruhodně shoduje s periochou školního piaristického dramatu *Mučedníci Tiburc a Valerian*. I ve hře *Smrt Cecilie* jsou zpěvní vložky značného rozsahu, zejména v rolích Cecilie a Valeriána.

Zveřejňované texty těchto her jsou zajímavým dokladem nejen smyslu pro divadelnost u českého lidu na Kravařsku, ale také svědectvím o českém národním živilu v tomto kraji, převážně poněmčelém.

Jednotlivé hry jsou v Jaschkově Fulnecké kronice zapsány takto: ve 2. svazku (b) *Žena hašteřivá a zoufanlivý manžel* na str. 1964–1990, *Smrt Cecilie* na str. 1986–1988 a 1992–2002, a *Nestejnost v stavu manželském* na str. 2016–2039. Ve 3. svazku (c) *Hudební veselohra* na str. 50–75.

Všechny hry jsou zapsány česky německým psacím písmem kurentem a zdá se, že rukou jednoho písaře. Je výrazná jeho trvalá nedůslednost a patrně i libovůle ve způsobu psaní (např. v kvantitě samohlásek, v označování měkkosti souhlásek), nedůslednost v pravopisu (např. libovolné různé užívání velkých písmen, nesprávné shody podmětu s přísudkem slovesným, interpunkce, libovolné kladení i nebo y po měkkých a tvrdých souhláskách apod.). České v píše písmenem *w*, *j* písmenem *g*. Proto jsem přepis textů provedl v podstatě podle dnešních pravopisných zásad, zejména co se týká interpunkce, užívání velkých písmen, psaní tvarů mně – mě; rukopisné au nahrazuji dnešním ou, místo *g* píši *j*.

Naproti tomu podobu slov a jejich tvary, jakož i stavbu věty jsem téměř všude ponechal podle rukopisné předlohy, zejména pokud jde o užití dnes zastaralých tvarů nebo moravismů či dialektismů, aby zůstala zachována dobová podoba a charakter jazyka (například nětco, předce, zřetelný, nejaký, tehdy místo tedy, pomoct, se zlu ženů, staferko moja, vrte mně to v hlavě, hlupneš, na dožuru, ledvá, s nima, do ruk, gen. pl. přáteluv, suseduv, štychuv, šatuv, s vidlami, nom. pl. kapse místo kapsy, v kapci místo v kapse, koža – koží, nechte jich apod.).

Z názvu hry *Hudební veselohra* vysvítá, že to není její původní název z roku 1670, kdy se podle zápisu u Jaschka hrála ve Fulneku. Tehdy se totiž neužívalo slova *veselohra*; to se objevuje až na samém sklonku 18. století. Ještě pozdější je výraz *hudební*, který se v 18. století ještě nevyskytoval, až teprve asi v první třetině 19. století. Takže název hry by v roce 1670 snad mohl znít Muzikální komedie. Ale víme, že takto se v 17. a 18. století divadelní hra nikdy neoznačovala, jak je známo jednak z dějin divadla v českých zemích, jednak z divadelních cedulí i jiných kulturně historických dokladů. Hry byly nazývány tehdy nejčastěji podle významné osoby nebo osob. Vedle českého textu se v Jaschkově kronice zachoval také jeho německý překlad, a to s názvem *Spielleute*. Tento německý název se zdá správnější, neboť jednak lépe odpovídá době okolo roku 1670 a jednak správně naznačuje, že by hře vskutku hověl nejspíše název Muzikanti, nebo s jistým českým emocionálním odstínem hudci či šumaři. Proto jsem také užil pro tuto hru názvu *Muzikanti* a původní její název v předloze *Hudební veselohra* slouží v této edici jako podtitul. Pro tento nám známý text, který je zřejmým přepisem, je třeba předpokládat starší předlohu, která je zatím neznáma. Pro existenci takovéto starší předlohy mluví zejména jazyková podoba německého překladu, v němž je řada chyb, plynoucích z neporozumění českému textu ze strany překladatele; to jen dosvědčuje, že hra je českého původu.

Zápis hry *Smrt Cecilie* není úplný, chybí patrně celé druhé dějství. Zato však rozlehlé pěvecké dueto Cecilie a Valeriana je zapsáno mezi textem hry *Žena hašteřivá a zoufanlivý manžel* na str. 1986–1988. Není z kontextu jasné, na které místo hry tato zpěvní vložka patří, takže ji připojuji volně až na konec textu celé hry.

Vysvětlení některých, dnes méně užívaných, slov a spojení

Maškrtnost, maškrtný (Nestejnost v stavu manželském) – mlsnost, mlsný (nářeč.).
lešky na zádech znát (Žena hašteřivá) – lešky od leš (muž.), slang (z něm.), uhelný mour, černé kovářské uhlí, v naší souvislosti – až by byla záda černá.
světlostí karbunkulové (Žena hašteřivá) – karbunkl, karbukul (z lat.), červený drahý kámen, rubín.

NESTEJNOST V STAVU MANŽELSKÉM

Veselohra o třech jednáních

HRAJÍCÍ OSOBY

<i>Polixina</i>	<i>mladá žena</i>
<i>Spridion</i>	<i>její manžel</i>
<i>Dora</i>	<i>stará babka</i>
<i>Libor</i>	<i>její muž</i>
<i>Amalia</i>	<i>vnučka Dorky</i>
<i>Šimtk</i>	<i>kmotr Dorky</i>
<i>Mistr hudby</i>	
<i>Amand</i>	<i>mládenec</i>

JEDNÁNÍ I.

V ý s t u p 1.

(Kapelník sobě prozpěvuje a hraje.)

MISTR — *arie*

Každý člověk snese svůj kříž
dle svého povolání,
ale není jednorázová tíž
v všelikým jednání.
Kdož nechce nésti lehkého,
těžším obtížen bývá,
kdož se nehrozí těžkého,
ten polehčení mívá.

(*Přichází mládenec*)

MLÁDENEC Dobrý večer vinšuji, těším se, že jsem jich při samotnosti našel; při práci, při práci, mají své zaměstnání.

MISTR Ovšem, ovšem že při práci, vždy přichází něco takového, čím se člověk zaměstnávat musí.

MLÁDENEC Dobře v tom, když zdraví a síla slouží.

MISTR To také potřeba okazuje, aby vždy něco nového ku okázání bylo.

MLÁDENEC K tomu je vždy lid náchylný, zvláště když co nového slyšet se nechá.

MISTR Ale divná mně věc, což tě k tomu pohnulo, že jsi mě tak nenadále navštívit přišel?

MLÁDENEC Důvěrnost, a v mé neustavitedlné mysli žádati za radu, jestliže mně v tom vůle jejich sloužití chtějí bude.

MISTR Jestliže v čem možná věc bude, rád chci sloužit, v čempak ale žádost tvá pozůstává?

MLÁDENEC Známo jest jim, že má muzikantská práce při jejich společnosti pozůstává, nyní mně tehdy padlo na mysl, což již nějaký čas mě trápí, a navodí, abych svůj svobodný stav proměnil a se oženil; neb poněvadž jsouce já jako sirotek, svého příležitostného místa nemám, a ke všemu mému posloužení cizích osob potřebuji, jakožto k nějakého pokrmu přistrojení, šatův očištění; a to již mě trápí to, že když později od muziky do domu přijdu, obzvláště zimního času, tehdy naleznu studenou světnici, zimné lůžko, tak se mně zdá, kdybych se oženil, že aspoň lůžko zahřívá mítí budu, v němž se občerstviti moci budu, z kteréžto příčiny já k nim jakožto k zkušenému muži o radu se utíkám, aby oni mně dostatečným naučením uspokojiti oblibili.

MISTR Ó, milý Amande! Zeniti se jest věc všeobecná, ale rada k tomu stavu jest nebezpečná.

MLÁDENEC Nemají mně za zlé nad mou žádostí, neb já se pamatuji v tom, že když člověk něco nového chce začít, že slušno jest o tom se poraditi.

MISTR Slušný prostředek dobrá rada, v tom dobrý oumysl máš, ale věz, že jakkoli se tobě zdá, že nějaký malý křížek neseš. Ó nestarej se, že když se oženíš, že sobě v tíži ulevíš, ale veliký a těžký kříž na svá ramena přiložíš, jak jsem prve, když jsi ke mně přicházel — a snad jsi již za dveřmi byl, o snesení kříže zpíval.

MLÁDENEC Ja, ja, slyšel jsem, trefil jsem na to. slyše jich sobě prozpívati. Raději až skončují jsem počkal, abych jim do zpěvu nevrácel.

MISTR Srozuměl-li jsi pak co k tomu?

MLÁDENEC Ba dobře, a cožpak žena, také má býti za těžký kříž?

MISTR Málo jináč, však ale není to stejný, abych všeho ženského pohlaví nezahanbil; jest zkušeno, že dobrá žena jest což zlatý sloup v domě, pak naproti, že s zlými ženami obcování jest horší nežli s drakem na poušti.

MLÁDENEC To jest mezi všim stavem, že jest to zmícháno, jedni jsou lepší a druhí horší.

- MISTR** Když ty tehdy ode mne radu žádáš, abych ti lépe oči otevřel, dám ti na rozeznání, a sice: vymysli sobě krásnou osobu, ta není celá tvá, budeš mít k ní mnoho přáteluv, kteří se k ní hlásí a ji milovatí budou, a ty v hořkosti ducha na to dívati se budeš musít. Obdržíš-li možnější, nežli ty jsi, nebudeš jejím pánem, nýbrž poddaným, ty pak její vůli podroben býti musíš. Aniž tu lehkou obdržíš, leč jedině, že by tobě fortuna, štěstí, dobře sloužila; a pojmeš-li sobě chudobnou, co z toho pojde? Ty svůj kříž, ona svůj kříž, tak budou dva kříže, a po nejakým času bude třetí. Rozvaž sobě, jaké břemeno, tři kříže!
- MLÁDENEC** Vrtce mně to v hlavě, to není špás.
- MISTR** Při tom ještě nětco jiného povím, což se dotýče rozdílnosti stavu; když sobě vezme stary mladu a mladý staru, to jest rozdílnost a jaké obcování! O tom jsem zkušený v mém vlastním domě, poněvadž takové dva páry pod mou komorou jsou, a může být, že je i ty dobře znáš, totižto mladá Polexina a muž starý Spiridion Konrad a pak stará Dora a mladý muž Libor Získal; když mě častěji navštívíš, jistě uslyšíš a poznáš, jaké nesrovnání mezi nima se provádí.
- MLÁDENEC** I těchto já dobře znám, obzvláště Polexinu, tu jsem já již dávno miloval, a Libor, ten můj milý kamarád býval.
- MISTR** Tak tehdy ty sobě na tvůj oumysl předlož; čas a zkušenost nechť ti slouží za radu; já což jsem ti předložil, jiného prostředku tobě na ten čas dátí nevíím, a což by ti k dobrému sloužilo, vinšuji.
- MLÁDENEC** Uctivě děkuji z té ke mně lásky, že mně dobře sloužiti mínějí.
- MISTR** Jsem vždy k tomu náchylný.
- MLÁDENEC** Ale pane! Zde vidím toho mnoho, je-li pak ale což nového?
- MISTR** Vždy se u mne což nového najde, rozličné árie, veselé, smutné, špásové, jakékoliv.
- MLÁDENEC** Tuto jsem natrefil což nového, dovoletí mně to prohlídnout.
- MISTR** I ja, ja! Proč ne, jest to pro lidi, ne pro sebe samého, můžeš si zazpívat, já ti budu přítom na huslích secundírovat.
- MLÁDENEC** To mě bude těšit.
- MISTR** Tak začneme.
- MLÁDENEC** — *árie*
- Není v světě to umění,
byť to nejučenější,
ani stavu k nalezení,
byť byl nejvznešenější,
byť by byly všechny radosti,
jenžto v mladosti kvetú,
nenasyčují žádostí,
pravé stálé člověku.
- MISTR** Líbí se tobě?
- MLÁDENEC** Ovšem, z té árie může si vzít nejaké učení.
- MISTR** Ano, cožpak bych pletky skládal, radějc to, což jest k mravnému prospěchu.
- MLÁDENEC** Dobře jest, když se což takového slyší a vkoření se v mysli člověka, že se z toho na delší čas cvičiti může.
- MISTR** A nebylo by to dobře i pro tebe?
- MLÁDENEC** Aniž já chci se z toho vylouvatí, že by mně to rozvážení užitečné bylo.
- MISTR** Nětco ti předložím.
- MLÁDENEC** Rád slyším.
- MISTR** Bedlivě v mysli rozvaž, že člověk nikdy dokonale v svém stavu není spokojený; vždy což jiného žádá a hledá. Ku příkladu: má-li kdo umění, žádá a hledá nad jiné povýšen býti; jestliže má statek a mohovitost, žádá více mítí, jakož i ty nyní jsi na svobodě a žádáš stav svůj proměnití, a to dálo se hned od počátku světa, děje se nyní a dítí se bude až do skončení, a jakož jsem ti právě řekl, že každý svůj kříž nést musí. — A nyní jsme rozmlouvali, že jest nespokojenost v našem životě, ty tehdy hled, jak máš ode mne nadvrženo, ještě dále k stavu svému zkušenosti užívati.
- MLÁDENEC** Milé jest mně naše nynější rozmlouvání a z něho naučení já přijmu

k tomu, abych stavu mého, ku kterému cílím, lépe vyšetřiti mohl. Zatím odpustějí mně, že jsem jich s mou radú následoval, ponížně se poroučím, jak brzo se ukáže tu mladu Polexínu navštíviti, poněvadž jest v tom domě.

MISTR Hleď ale opatrnosti užívatí, ať se při tom jaká roztržitost nestane. Musím já také do své světnice, poněvadž je zde quartier Polexiny, snad ona brzy následovati bude.

MLADENEC Poroučím se.

MISTR Opět se poroučím, zůstaň u mně v dobré naději.

(Tito dva odcházejí, kapelmistr sbírá své papíry. Pak přichází Polexína, přináší nějakou práci s sebou a posadí se k stolu, pak zpívá áriu:)

Nerovnost stavu starého muže s mladou ženou — neobyčejný život.

JEDNÁNÍ II.

V ý s t u p 1.

ŽENA — árie

Již jest mně zašlo slunečko,
jenžto mně svítivalo,
ušlo potěšení všecko,
kteréz mě těšivalo.
Má roztomilá svoboda
v krátce se pominula,
jak v řece tekoucí voda
příč dolů uplynula.

S rozličnýma lahodnostmi
mysl má jest svedena,
z vlastní nerozvážlivosti
náhle jsem podvedena.
Abych sobě muže vzala,
od muziky nástroje,
toho jsem se nenadála,
že se zbavím pokoje.

Nyní mě trápí tesklivost,
že jest šedivý, starý,
vzbuzuje ve mně truchlivost,
že brzo uzřím máry.
I při tom mne skormucují
na srdci sliby prázdné,
když v tom příbytku spatřuji
komory, kouty prázdné.

V ý s t u p 2.

(Žena zůstává, přichází milovník.)

AMAND

Divím se, slyše tak těžce sobě sám nad sebou nařkati, když spatřuji tak krásnou a mladou paní. Polexinko, pročpak nad tvým stavem tak hořekuješ?

- POLEXINA Proč nemám hořekovati, když jsem oklamána!
 AMAND I v čem jsi oklamána?
 POLEXINA V proměnění mého stavu.
 AMAND A cožpak neměla jsi smyslu ani oči?
 POLEXINA Měla jsem smysl i oči, než na všech jsem zklamána. Nechala jsem se přemluvit mnohým slibováním, že budu mít s sobě laskavého muže, že se budu mít dobře, málo pracovat, jenom rozkoší užívat, a zatím mám starého chlapa, a kouty prázdné, při čemž pak budu moct rozkoše užít? A měla jsem být bez práce, a já nyní nevím, do čeho prv mám ruce vstrčit. Ó, škoda mé svobody a mých mladých let!
- AMAND Na takový způsob jest škoda a také škoda těch našich časů, v kterých jsme se spolu navštěvovali a se milovali.
- POLEXINA Lituji já toho, a což, když již to pominulo a jako voda pryč uběhlo! Ó, jak sladká se mně zdá ta hodinka, když můžu s kým prorozmluviti; i nad tím se těším, že jsi sobě oblíbil, můj dávno milý Amande, mě navštěvovati. Ó, kéž bys častěji přicházel, byl by mně čas veselejší.
- AMAND Státí se může, ještě stará láska nevyhasla, ale je se pohoršení obávat.
 POLEXINA Nestrachuj se, musí můj starý zacpat hubu, bude-li chtít, abych s ním spokojena byla. Ty pak hleď k tomu forteli, přijď častěj a dones mně vždy s sebou nějakou práci, s kterou bych tobě sloužití mohla, ostatní já také vymluvím.
- AMAND Zatím se měj dobře, milá Polexinko!
- (Amand odchází pryč.)
- POLEXINA Ó světe, světe! Jak jsi mě ty podvedl; kterak jsem já ještě déle mohla mého mladého kvetoucího věku užívat, a nyní musím jako ve vězení, sklíčena řetězy, bídně mé leta strávit.

V ý s t u p 3.

(Přichází muž, jen v spodních nohavicích, přináší s sebou nohavice k zašití.)

- SPIRIDION Kdožpak zde byl? Neb jsem slyšel jednou rozprávku.
 POLEXINA Žádný, sama sedím, a spravuji své věci, snad že jsi spal se ti což ve snách zdálo.
- SPIRIDION Již jsem nespal a mluvících jsem slyšel.
 POLEXINA Již jsem řkla, že žádný zde nebyl.
- SPIRIDION Když nebyl, tak nebyl, ale když tě vidím s jehlu zacházeti, buď tak dobrá, a zadělej mně tuto díru na mých nohavicích.
 POLEXINA Tys mně s nima přišel právě včas, já ledva sobě což spravím; nyní mám zde při sobě čistou práci, s těmi nohavicemi bych se zašpinila.
- SPIRIDION Nemíj toho, ne, a já to zašito mítí musím.
 POLEXINA Sprav sobě sám, cožpak jsi což živ jehly v ruce neměl?
- SPIRIDION Znáš já práci s jehlú, ale mně prsty již nejsou ani oči schopné k tomu, já pak chci od tebe spraveno mítí.
 POLEXINA Kterak jsi mně neústupně s tím tvým smradem na krk vlezl, zdažpak jiných nemáš, abys je na sebe vtáhl, až bych více času měla.
- SPIRIDION Nemám jiných, tyto spravené mítí musím, neb přichází hodina, abychom muziku drželi.
 POLEXINA Ó běda přes bědu! Tolik chvály, což mám statků, a tu má jedny nohavice a i ty rozšurpané, nu? To jest hospodářství, při, při!
- SPIRIDION Nebuď bláhová, nedělej křiku a sprav což máš spraviti!
 POLEXINA Ukaž, ať mně před očima v těch plundrech nestojíš!
 SPIRIDION (Podává je, ona je nevlídně přijímá.)
 Dobře mě to zadělej, ať mně předce nějaký čas trvají.
 POLEXINA Zdaž já jsem mistr krejčovský, s těmi věcmi já se obírat neumím, méls je sobě dat spraviti komu patří.

- SPIRIDION** Neměl jsem žádného k posloužení.
POLEXINA Neměls posla, ale jistější jest, že jsi se styděl, dyť je to samá špina a smrad, nemravo starý.
- SPIRIDION** Neměj přítom tak špičatého jazyka, raději na jehle špici zostří.
POLEXINA (počiná šít.) Ale kýho čerta zamazaného jsi mně do ruk vstrčil, nebo toho ani propíchnout nemůžu, a k tomu se všecka s tuto mou prací zašpiním. Ó bože!
- SPIRIDION** Což pravíš, Polexinko, do lože?
POLEXINA Ba v řit, a ne do lože, ty máš jen ložu v paměti.
SPIRIDION No, no, nebuď tak prchlá.
POLEXINA Nejsem já tak prchlá, než co bych pleskala darebninu, tobě jen lože, tabák, pivo nejlepší na mysli leží, na patřící věci nemnoho dbáš.
- SPIRIDION** Mé štěstí, když mám mladu ženku, jakož ty jsi, tabák a pivo; a ty pilně pracuj, ať chléb vyděláš.
POLEXINA Bůh pomoz! To jest pěkná píseň, já z mé práce abych se o chléb obstarala a naň vypracovala, jsou to ty sliby, s kterými jsem byla od tebe, starý prdo, ulahozena a k tomu ještě od tvých pochlebňukův donucena, kdež jsou ty statky, s kterými jsi se chlubil, já až dosavad nevidím nic, jedině tyto staré husličky, jakož i pišťalku a ty smradlavé roztrhané nohavice, to jest všecko; na! vem je sobě, jak jsem uměla, tak jsem je spravila.
- (Podává mu zostra nohavice.)
- SPIRIDION** Více je těch slov nežli štýchuv, kteréž jsi učinila, kdybych jen měl čas, jináč bych s tebou porozprávěl.
 (Odchází pryč.)
- POLEXINA** No, no, pro to je mně vyhrůžka, z té já nemnoho se strachuji; naostří-li ty jazyk, však já lepší můj nabrusim; přines mně černého ďabla na dožeru, až jsem se od toho celá zašpinila, avšak mně požereš? Co bych já se tobě o chléb starala.

V ý s t u p 4.

(Přichází Amand.)

- AMAND** Dobrý večer vinšuji, paní Polexinko.
POLEXINA Pěkně vítám, můj Amande, cožpak pasruje mezi lidmi v městě?
AMAND Všecko dobře, scházejí se tam do panského domu, snáší se rozličné nástroje, sbírají se skvostné pankety, strojejí se do nádherného šatstva, má býti slavná veselost.
- POLEXINA** Ó, kéž bych já na svobodě byla, nebylo by tam nic beze mne, jistě že i já bych tomu přítomna byla a té radosti užívala.
- AMAND** Kdežpak ale pán bývá, že ani prv, ani nyní v domě není?
POLEXINA Prve spal v druhé světnici, pak mně donesl své roztrhané nohavičky, abych mu je zašila, byli bychom brzy při tom se zhádali, šel se přistrojiti, a může být, že se u mě brzy ukáže.
- AMAND** A jakž to bude, kdyby mě zde natrefil?
POLEXINA Slabá starost, zřídí se to.

V ý s t u p 5.

(Předešli zůstávají, přichází Spiridion.)

- SPIRIDION** Jakžpak, Polexinko! Jsi již lepší, již tě ta mrzutost odešla, že jsem tě tak maličkou prací následoval, jsi ale prchlivá.
POLEXINA Čert aby se nemrzl, já majic tak čistou práci v rukách a přišels mně

náhle s tímto smradem, chtěje to hned spravené mít, a mně času nezbývalo.

SPIRIDION Já pán, ty poddaná, což pán poručí, hned se státi musí.

POLEXINA Ba jdi s tvým panstvím, a když jsi pán, kdež máš statky? V těch nohavcích, které jsem ti zašila — snad trochu vší? Jestliže také do mých šatův nenalezly a jistě mě již k pohnutí a drbání těla cosl pobízí.

SPIRIDION Takovým pánem ty mě býti uznáváš? Jest to slušné pro tebe to z úst vypustiti?

POLEXINA Již jsem vypustila, není hodno oč déle mluvit

SPIRIDION A kdožpak jest tento, jenžto zde přítomný jest?

AMAND Ať mně není za zlé počteno z mé přítomnosti, neb já jsem donesl práci jejich paní, poněvadž v celým městě žádná tak spofádaná není, jako práce její.

SPIRIDION Aj, aj, jak chytrý nálezek, takoví lidé práci nedonášejí, ta služba se týče jen ženského pohlaví a i dost malých dítek, ne pak takoví, jakož ty jsi, jeden, v tomto jest jakési jiné dění.

POLEXINA Cožpak ty starý prdo hlúpaneš, neb jsi se již nahučel, že v podezřelost uvádíš počestného mládence, já sama sobě práci nezháním, vždy mně ji lidi donášejí. Ó, nebuď tak divoký!

SPIRIDION Ticho! Však nemusí stát, vyřídít na krátce a zase odejít.

AMAND Není potřeba pánovi tak se mrzet, že jsem se zde obmeškal, cožpak mně na jejich paní stojí, já jenom mou práci od ní vykonanou žádám a té očekávám, jest to což podezřelého, však nechci darmo, ale zaplatím.

SPIRIDION Není to ponejprv, bylo to víckrát té práce, já nevěřím, ty nemáš zde což pohledávat.

AMAND Nevrlý člověče! Kdož jest ten, kterýž by jaký zlý oučinek na mě dokázati mohl v tomto domě, ano i v celým městě?

SPIRIDION Já tě neznám, ty sám o sobě můžeš mluvit jak chceš, v mých ale očích nejsi dokonalý, já tě zde více viděti nechci, a pakli tě ještě jednou uzzím, dveře s tebou vyrazím.

POLEXINA Ale dundalo starý, máš jaký rozum, čili jsi jej propil? Tobě žádný člověk není milý, ty jen dúfáš v tabačisko, od kteréhož zdaleka smrdíš, a té juchty když se nachlasčeš, až nevíš, co mluvíš — — —

SPIRIDION Mlě bestio! Nerozpaluj mě ještě více, sice ti ty tvé hadry všecky vyhážu, nechci já příčinu nechat vlézt se za tebou — — — A ty darebáku, předsa ještě tuto stojíš?

AMAND I do sto těch a těch! Mám se já nechat vyhánět? Buď mně konec aneb tobě, ty jeden brumbalo! Oprobuje se!

(Natahují se a strkají a pak se kortina spustí.)

JEDNÁNÍ III.

V kterým se představuje mladý muž a stará žena — Libor a Dora.

V ý s t u p 1.

DORA

(Sama sedí při stoličku, má knížku před sebou a brýle na očích.)

Ó, bože! Takli jsem já se těžce prohršela, že jsem do tak bídného stavu přišla, v kterým se nacházím, myslila jsem ještě užívati nějakou radost, já pak mám samou žalost; doufala jsem mít v své starosti oblehčení, a já zatím musím zůstávat v práci bez ulevení. Ó, kéž se mně ta svatá zem otevře a mě ubohú do sebe pohře.

(Přichází její kmotr.)

- KMOTR Dobrý večer, paní kmotřínko, což mám říci, jen o samotě!
 DORA Pěkně vítám, kmotřínku, což mám říci, o samotě.
 KMOTR Jakkak se ale míváte, zůstáváte při zdraví?
 DORA Buď bohu chvála, zdraví jak zdraví, ale mě což jiného tlačí.
 KMOTR Zdraví jest nejlepší pro člověka, když jenom slouží, cožpak ale vám schází?
 DORA Ó, milý kmotřínku, přetěžkým křížem jsem obtížena a přiznat se musím, že jsem sama toho příčina; ovdovena jsem byla, hospodáři jsem potřebovala, tehdy z outrpnosti nad jedním mládencem se slitujíc, doufajíc, že z něho hospodář bude, za svého muže jsem jej pojala, a zatím všechno naopak; ten, jak již na svou prvnější bídu trochu zapomněl a lepší se má, mne si nevšímá, na hospodářství nedbá, zřídka se do domu ukazuje, jen stále hraje, s čím se mé hospodářství tratí, já pak nejvíce v samotě s touto mou děvečkou obcovati musím; raději bych časem konec než život viděla, když mám na staré leta tak bídně a s mrzutostí živa býti.
 KMOTR Ani o lot, má kmotřínko, já lehčejšího kříže nemám, také mě hrom palicí udeřil, že jsem sobě mladinku na krk vzal, jest sice v své osobě hezká, ale kříž jest s ní těžší, než veliký dubový a to mně jest nejmrzutější, když mám na její navštěvovače svýma očima patřit, má mně to být milo? A rovněž mně toho potřeba nebyla, ale což, toužil jsem za sladkou chuť, a ona se v hořkost proměnila.
 DORA Tak, tak, tehdy jsme nakřížováni.
 AMALIA Však jsem já vám, stařenko, to předpovídala, abyste sobě tak mladého neoblibovala, že já vám do vaší smrti chci posluhovat, vy jste jen mohla sedět a odpočívat, a nyní se vám i hospodářství i mladý muž obtěžuje.
 DORA Aj, cožpak ty tomu rozumíš, počkej na tvé budoucí léta, jestliže jich dočkáš.
 AMALIA To já nepravím, že tomu rozumím, ale mohly jsme samy v tichosti život védsti.
 KMOTR Ó, děvečko, ty sama nevíš, což tebe následovati může!
 AMALIA Zavázala jsem se své stařence skrz čas jejího života sloužit, ale ten vedoucí u nás život a všeliké rozepře mě již mrzejí.
 KMOTR Musím já ještě k mé práci, zůstaňte zatím v pokoji.
 DORA Uctivě děkuji za navštívení.

(Kmotr odchází.)

- DORA Ale děvče, děvče! Ty jsi důtklivě nadřkla, jako by jsi se nade mnou mrzet chtěla, ještě ty mně chceš těžkost přikládat.
 AMALIA Nechci a nemíním, milá stařenko, vám těžkost přikládat, ale sama to uznejte, jaká vám pěkná mohovitost po tatíčku pozůstala, a teď to sama vidíte, jak jste sobě toho vzala, jak mnoho vám přibývá, ó, vidím já to, lepší já do všech kútů oči strkám jak vy, již znamenám, že je všude mine; kdož z toho bude mít větší zirátu jako naše rodina, když vy všechno ztratíte; to sobě považte.
 DORA Nebud hloupá, nebud! Zůstaň mně jen pilná a věrná, já tě chci před časem šťastnou učiniti; neb jak jsem já myslela, na jiný způsob svůj oumysl obrátím.
 AMALIA Dejž pán bůh, aby vám i mně dobře bylo!
 DORA Nestarej se!

V ý s t u p 3.

(Předešlí zůstávají, přichází Libor.)

LIBOR Jest což k jídlu hotovo, jsem již lačný!
DORA Jest hotovo maso s máčkou, ale jest to studené, což by chvilka byla, až se ohřeje ——— Amalia, sprav brzy ohníček a zahřej to brzy, však to víš, kde hledat.
AMALIA Ano, ano, za malou chvilku to hotovo bude.
LIBOR Když není hotovo, já ještě mám pilně jedno vyřízení, až bude jídlo zahřito, zatím se pospíším, hned jsem doma.

(Odchází.)

DORA (Sama pro sebe): Ano, to jest pilnost, že se ani té chvilky pozdržet nemůže, až by se jenom to jídlo ohřilo, to já nevím ani rozumět nemůžu, jaké jest to vždy vyřizování, a při hospodářství to znát není ——— Ale počkej, darebáku, však já ti vytřu uši, budu se tě ptát, což řídíš a není toho vidět!
AMALIA Již se ohřívá, bude to brzy hotové, ó, kéž by spíš přišel!
DORA Připrav sem na stůl což patří a dones chléb.

(Spravuje na stůl.)

V ý s t u p 4.

(Libor a Amand přicházejí.)

LIBOR Již jsem zde, jak jsem řekl, nedlouho jsem se obmeškal, bratře Amande, posad se se mnou k stolu, můžeš také večeřit ——— Amalio, dones ještě jeden talířek!

(Amand se posazuje k stolu, Amalia talíř přináší.)

AMAND Uctivě děkuji za tu lásku, zdažpak jest pro mne připraveno?
LIBOR Jenom, jenom se posad, budeme spolu večeřit.

(Amalia přichází s naříkáním.)

AMALIA Ach, stařenko milá, škoda se mně v kuchyni stala, právě v tu chvilku, když jsem na stůl talířek dávala, bezbožná, nectná kočka z této pánevky maso vytáhla.

LIBOR Aj, tu hled, máme čistou přistrojenou večeři, aby vás čert vzal, tak pozorlivé kuchařky; což má pán jest, to kočka uchytil, ano, byla-li tam kočka o dvouh nohách?

AMALIA Ó nebyla o dvouh nohách, ne, kočku jsem utřkati viděla.
LIBOR Tak nám jenom suchý chléb na stole pozůstává, jsou-li pak ale jaké tvarůžky neb máslo?

DORA Dones, děvečko, brzy na talíř tvarůžky.
LIBOR Bratře, nechť ti není protimyslné neb k smíchu, že jsem tě k večeři pozval, nenadál jsem se, že což takového se přihodí.

AMAND Já jsem ovšem spokojený, proč by mně protimyslné býti mělo?

(Amalia přináší tvarůžky na stůl.)

AMALIA Přijímají tuto chudú večeři, dobrý apetit vinšuji.
DORA Jest sice chudá večeře, ale můj pán jest sám sobě příčinú, proč nepřichází v slušný čas do domu, vždy jakési pilné vyřízení má a já o ničem nevím.

LIBOR Vždy doma sedíš jak pečka, brzy při stole s knížkou, brzy u kamen, z očí běží, z nosu kape, snadno nevíš, což se děje, ale já musím v paměti všechno mít.

DORA Ó, bůh dej, by čerta vylhal, že máš v paměti? Ale což? Snad darebentství; já jsem ještě za jeden troník užítku z toho vyřizování neviděla, spíš škodu.

LIBOR Dobře někteří lidé povídají, že mají ženské dlouhé vlasy a krátký rozum.

DORA Povídají, také povídají, jaký člověk, taková řeč.

LIBOR Mínil jsem tajiti, ale s barvou ven — — — ó, kéž by náš pan kapelmistr byl nyní zde přítomen, věděl by také což promluvit.

DORA A s jakú barvú, červenú nebo modrú?

V ý s t u p 5.

(Předešlí zůstávají, kapelmistr přichází.)

KAPELMISTR Dobrý večer vinšuji, ano, to jest štěstí, že vás tak spolu při rozmlouvání vynacházím.

LIBOR I ovšem, pane kapelmistře, já si jejich příchod za šťastný počítám, poněvadž jsem jich právě v tu chvíli vinšoval přítomných mítí.

KAPELMISTR A k jaké příležitosti?

DORA K nenadálé; můj pán Libor mívá barvu zakládat a snad neví, bude od nich radu potřebovat.

LIBOR Již jsi vyslovila? Aniž jsi mohla dočkat, až by na tebe bylo přišlo odpovídati.

KAPELMISTR Již tu mezi vámi nětco vězí.

LIBOR Nětco, tak nětco, poněvadž má paní Dora počíná mě sobě lehce všimnat, což se nesrovnává s tím, jak bylo u ní před naším zasnoubením, a to na ten způsob; ona mě skrz pozdravování k sobě vlouditi nechala a já, jsa mladý a ona stará, styděl jsem se toho, až přišlo k tomu, že jsem ji navštěvoval. Ale pane! Jak dobrých dní jsem u ní užil, vždy pro mě bylo nětco extra přichystáno. Pak při těch lahůdkách jaké sliby, a jak sladké jména: můj cukrový Liborku, proč ty v té nouzi vězíš? Ty můžeš býti můj hospodář; ty budeš pánem mého jmění, aniž budeš musít pracovat, jenom dohlížet. Já tomu všemu věřil, umluviti se nechal, a nyní jest to proměněno, ledačím jsem odbytý a stará baba mně na krku uvízlá, ještě to mám k pokušení, že mně od prvnějších cukrových věcí kapse vonějí, v nichž nyní samé kůrky mívám.

KAPELMISTR Bylo to znát na tobě, bylo, již jsi nětco proměněný.

DORA Již jsi s tou barvou všechnu ven?

LIBOR Z většínho, až se rozpomenu.

DORA Když jsi ty mě barvit počal, tehdy půjdu já s mou také ven, uvidíme, holečku, která lepší zasedne; již-li jsi ty na tvé projekta zapomněl? Já tě zpatujuji. Jakžpak to bylo, když jsi se mně ty nejprv už zdaleka k vši službě podroboval, stále ponížené poroučení vzkazoval a na potkání ruce líbal, až jsi se tvým pochlebováním do domu mého přiloudil; a potom jaké prosby od tebe, abych tě pod své outočiště přijala, mně přednášels; kdož by spočítal těch sladkých slov, jaké příslibování, že ne tak za muže a mého pána, nýbrž za syna a jako služebníka, až jsi mou lásku k sobě naklonil, což se u mě nad tebou stalo více z outrpnosti než z jaké jiné příčiny. Neměls kusa dobré košile, kabát roztrhaný, aniž což jiného slušného. Kdož tehdy? Já jsem tě k mužství a statečnosti přivedla. Říkáš, že si tě nevšímám; a budu já se tobě klanět a před tebou kofit, když jsem tě člověkem udělala?

KAPELMISTR Ó, Doro, Doro! Silný oheň ty proti Liborovi na barvu podmítáš; on

přednášel proti tobě o sladkosti a lahodnosti, ty pak proti němu v ostrosti; a já sám řícti mohu, že dokud jsi ty vdovou byla, tvá kuchyně se nikdy nevyprazdňovala a rozličné vůně vydávala, což nyní tak častěji necítit jako prvé, a to pro jiné jistě nebylo, jak skrz miláčky, kterých jsi za vůni k sobě lúdívala.

DORA

Což se jinde z domu mezi kamarády vynese a zbytečně stráví; na to mohovitost a domácí kuchyně nestačí.

KAPELMISTR

K tomu, k čemu jsem mezi vás přišel, jsem se nenadál, nad tím, což se u vás počíná, já nechci býti žádným rychtářem. To předce řeknu, že ty pod mocí muže poddaná býti musíš.

DORA

LIBOR

Nechat sobě svůj statek promarnit a poddaná být, ó, to se nestane! Dokud se nezlobím, pověz mně, jakým způsobem tvůj statek marním? Proto, že vždy při tobě jak při staré pokladnici nesedím?

DORA

AMAND

Dobře jsi řekl, že nesedáš, jen vždy s tvými kamarády se vláčíš. Což se mne již dotýká, poněvadž já jsem již dávný jeho a on mně milý kamarád, tratí pak on skrz mne jakou část? Aneb jsi mrzutá, že mne k své večeři pobídnul? Kolikrát již toho bylo? Já teprv se přiznávám, že ponejprv, a skrze tvou nyníjší nezdvořilost více se nestane, byť mně milejší byl.

AMALIA

Oho, stařenko, těžko vy což řídíte, oni jsou již tři na vás a vy jste sama.

LIBOR

Také ty se ohlásíš? Tobě nesluší do naší věci se strkat, ty máš svou kuchyni prohlédnout, ať se opět škoda nestane.

AMALIA

Jsem jista od škody, kuchyně jest zamknuta, již tam nic k pomlsnutí není.

LIBOR

Za dobrý příklad a pravé zrcadlo já budu představený těm, kteří do toho stavu vstoupiti mínějí, aby sobě mladý člověk staré baby nebral; neb jest ona ten nejtěžší kříž, pod kterým až na tvář padati musí.

DORA

KAPELMISTR

Ja, ja, těžký kříž, a nejprv o něj prosit, to je mrzutost. Dej si již pokoj, milý Libore, a což jsi koupil, to držeti musíš, od toho ti žádný, jedině smrt pomoci může, ale k tomu brzy se neteš, neboť žena — pozoruj pilně — když mladá je, umřít nemusí, tehdy, jak se zestará, umře, kdy se jí líbí, poněvadž jak jsem již od starých slyšával, má každá žena devět koží, tak tehdy, když nemusí, nemůže skoro umřít.

AMALIA

Ano, ano, devět koží, však když se maličko zaškrábne, hned se krev vyskytne, kterakpak by přes devět koží náhle ukázat se mohla? To jest proti ženským vymyšlená bajka.

KAPELMISTR

Již jsi tu zas, štěbiatko! Ty ať jsi mladěčká, již jich máš sedm, až budeš nětco starší, ty dvě ti ještě narostou.

LIBOR

Právě dobře mně připomněli, pane, o těch devíti ženských kůžích, já mám o nich opsanou knížku.

KAPELMISTR

LIBOR

Jdiž do čerta, a opravdu ji máš? I věří, mám, mítí mám, však má zde býti zamčena, prohlédnu.

(Hledá v kapsy klíček, otvírá stůl, knížku vytáhne.)

KAPELMISTR

LIBOR

Kterakpak ale jsi k ní přišel?

Zde jest, zde. Já jsem, pane, sedm let po světě vandrem chodil, až jsem se do frankrajchu dostal, tam natrefil jsem mistra, kterýž z krajiny české pocházel, u něho jsem sobě, jakožto společnyho krajanu, bytnost oblíbil, byli jsme sobě oba rádi a dobře jsme se domluvíli; u téhož mistra viděl jsem pěkný obchod v manželstvu, lásku i svornost, však při všem dobrém obcování každoročně ten mistr manželce své devětkrát kůži vyprášil; já když již to po několikrát vida, dívím se tomu, proč se to činí, i opovázil jsem se v tajnosti mého mistra ptáti na tu příčinu; kterýžto mně hned s upřímností příčinu toho vskutku oznámil: Milý Libore, já mám již po mých starých předcích knížku o devíti kůžích ženských a o jejich povahách, z níž se každý muž naučí, že kterýž chce dobrou ženu mítí, ten musí tyto její kůže častěji vyprášiti, k čemuž mně popřál té vůle, abych,

- jestliže se mně líbí, ji sobě pro budoucí památku opsal; já hned k té práci se nakloniv, ji až dosavade zachovávám, ještě pak ji ode mne žádný v rukách neměl, až do nynější chvíle.
- DORA** Předce jsi nětco vyvandroval v roztrhaném kabátě, aspoň hlúpú knížku.
- KAPELMISTR** Prosim tě, ukaž mně ji také do ruk, ať do ní nahlídnú.
- LIBOR** (podává mu ji do ruky) I na všečen způsob podívají se.
- KAPELMISTR** Ó, škoda, že jest tak drobné v ní písmo. Já již s mým zrakem v ní číst nemůžu — Amande, pohlídní, budeš-li ty moct v ní číst, máš lepší zrak.
- AMAND** (jí bere do ruky) Ó, já budu dobře moct číst, jest drobné, ale dost zřetelné.
- KAPELMISTR** Tak tehdy čti, jen zřetelně.
- AMAND** Tuť knížka jest, v níž se obsahuje vlastnost devíti ženských kůží, vydaná od jednoho zkušeného muže rozličných přirozeností, vynalezena v francúzskym jazyku a pak na náš moravský jazyk dle možnosti přeložena.
- DORA** Ó, kéž jsem věděla, což za papír jest zde v takové opatrnosti, již by byla dávno na oheň vhozena.
- KAPELMISTR** No, ať máme pokoj, ticho!
- AMAND** První kůže ženská jest hadova, protože často na sebe rozličnost barvy ukazuje, brzy bílá, žlutá, červená a všelijaké fleky na sobě ukazující a chytrost hadovu v sobě mající. Druhú kůži má husí, neboť jako když husy při svých mladých chodějí, proti každému, kdož okolo nich jde, syčejí, tak ženy, když nejakú nelibost na muži znamenají, tehdy samy pro sebe z mrzutosti štěptávají a nevlídné očima mrkají.
- DORA** To, to, to jsou rozumy, ó jděte, blázni!
- KAPELMISTR** Ticho, čti dále!
- AMAND** Třetí kůži mají zající, poněvadž když jen dost což málo muž zavadí, hned utíkají, šaty své sbírají a z přfbýtkú svých se stěhují.
- DORA** Ale kdožpak by to poslouchal, raději budu pryč.
- LIBOR** Hle, má opravdu zající kůži, žádný ji nehoní a utíká, čítej dále.
- AMAND** Čtvrtú kůži mají psí, protože psi dle druhých hlasuv štěkávají, rovněž ženy rozličnými hanlivými jmény muže své přezdívaly a svým — — —
- DORA** Dáby vám v nos! Dejte ženám pokoj, nepopuzujte je k zlosti, tak na vás štěkat nebudou.
- LIBOR** Neštěkej ze psí kůže — jen dále.
- AMAND** Pátá kůže jest opičí. Neboť jako opice jest chytrá, tak také ženské v té kůži svou chytrost skrytu mají. Ano, v muzikálním kumštu se cvičívají. Totižto když mužům svým zrcadlo zpovědi představují, tehdy jak na cimbálky s svými jazyky zhusta tepou, a když malé dítky kojí, tehdy jak na husličkách hrají, sobě poskakují, a když blechy po sobě honějí, tehdy jak na basu smyčcem tažení znamenají.
- DORA** Darmotlachové, neví sami, což by proti ženám vymyslíti měli. Ó, kdybychme my proti mužům psátí a jejich činy vypravovatí měly, i což by těch knih bylo!
- KAPELMISTR** Není vám to dáno; neskákej při čtení do řeči, nyní dále.
- AMAND** Šestou kůži mají liščí, pod kterou vězí mlsnost a maškrtnost ženská, těm a takovým při domácím stole nechutnává, od něhož odcházívaly, jakoby nětco nemocné byly, zatím však v kuchyni pro svou chuť palmisky strojívají, a ačkoliv se to v malých hrneckách hotují, předce to víc než pro celý dům koštuje, z čehož ani muž neví, kde statek jeho se ztracuje.
- DORA** Vidlami vás proženu, jděte mně v dáby a nechte toho tlampání.
- LIBOR** Jak tě pravda mrzí, nech jen vidly v kuchyni, a ty, Amande, čítej dále!
- AMAND** Sedmá kůže jest sviňská, v kteréžto ženy oblečené jsouce, mrzuté do země hledějí, hněvem rypákem svým drpují, aniž přívětivého oka mužům svým ukazují.

DORA Věť, na mou duši, nebude ten papír dlouho celý, brzy z něho budou odrobiny na smetišti.

LIBOR Pravíš věť, ale já řeknu třikrát věť, že jej ve tvých rukách míti nebudeš. — A čítej ještě.

AMAND Osmá kůže je medvědí, s kterou již nejhorší ženy obtažené bývají, jak s mužem, tak s čeládku vždy jsou v rozbroji a různici, všem tepou a trhají, i časem skrz jejich veliký hřmot sousedi se sbíhají.

DORA Ano, vy jste rádi, že jste takové řešeto popadli, v kterým byste ženy přesypat mohli, přestaňte již, sice s starou melou vás všech vyženu.

AMAND Nežlob se tak, snad ta devátá lepší bude. Devátá kůže jest člověčí, ta teprv jest dle lidského způsobu a upřímné náklonnosti, v kteréž pozůstává ženská láska a upřímnost; pročež zapotřebí jest, kterýž muž na ženě tyto povahy těch divokých kůží poznává, aby hleděl ji dobrým karabáčem jich zprostiti, až v té poslední dobrou ženu bude míti; což já za radu všem mužům jakožto zkušený muž z upřímnosti podávám. Merkurias Hrdlička, dáno v Paříži 1666.

DORA To byl kavalír, kterýž to psal, ten musil býti všech knih jeden, že tolik kůží znal; škoda, že tak pěkným jménem Hrdlička se jmenoval.

LIBOR Necht' byl jaký chtěl, když jenom pravdu zaznamenal.

DORA Tu pravdu za psy házet, a ne počestným lidem předstírat. Ó, kdybys ty což jiného znal a věděl, což k mravopočestnosti patří a co by se bohu a lidem líbilo; té pak knížky u tebe nestřím.

LIBOR Byť bys jak bystré oči měla, ty ji neuhlídáš, tím méně bys ji do svých ruk dostala. A budeš-li podle těch divokých kůží se mnou zacházet, tak dlouho tě budu prát a prášit, až všechny z tebe spadnou, aniž ty lepší budeš, až v samé jediné člověčí kůži zůstaneš.

AMALIA Považte, považte, stařenko moja, na jakú správu skrz vaši dobrotivost jste přišla a jakým způsobem váš život skončíte; nechte jich, již více mrzutosti a lítosti na sebe nepřipouštějte, již je na noc, raději se na odpočinutí odeberme.

LIBOR Jděte již, jděte, odpočiňte si, máte toho mluvení a poslouchání dosti na dnešní večer.

KAPELMISTR Není mně líto té hodiny, že jsem ji tak strávil, aniž dávno jsem se jako dnes nasmál. — A což ty, Amande, k tomu říkáš? Jak jsem ti prve přednesl, kterak máš opatrný býti, když sobě jaký stav, obzvláště manželský, miníš oblíbiti. Poznals, jaké kříže se představují; dobře si nyní v svym oumyslu rozvaž, jaký kříž na sebe vzítí máš.

AMAND Pane kapelmistře! Mám toho dnes plnou hlavu; všeho jistého oumyslu jsem zbaven. Víím, že jakýsi kříž na sebe vzítí musím; kterak na mě dolehne a tlačili bude, tomu nejsem povědom, zatím za mně danú radu uctivě děkuji.

LIBOR Ano, já což mám činit, když jsem již pod tou tíží, musím spokojen býti; a poněvadž takové vyrazení jsme sobě učinili, nebud' vám to protimyslné, nýbrž ať pozůstává vaše láska v dobré paměti, při čemž já za vaše navštívení uctivě děkuji a dobrou noc vinšuji.

ŽENA HAŠTEŘIVÁ A ZOUFANLIVÝ MANŽEL

Činohra o jednom jednání

Hrající osoby

Pan hrabě

Vrchní

Rychtář z osady

Hospodský v osadě

Jura Gibsa, sedlák

Zuzana, jeho žena

Vojtěch, jeho soused

1. sloužící hraběte

2. sloužící hraběte

Muzikanti

Divadlo představuje světnicu hospody

ACTUS I.

(Přicházejí dva do šenkovního domu, šenkýř sedí při stole)

JURA Pane hospodský, žádáme korběl piva.

HOSPODSKÝ Hned se stane, snad ale bude zatím dosti, když donesu vám máz. Jen zatím se posaďte!

JURA Zatím dosti, jen abychom jazyk obvlažili.

SOUSED Ale pane hospodský, nemají nám za zlé náš příchod, neb jsme jen skrze okna prohlédnouce viděli krásný osoby a k tomu slyšeli jsme líbezný hlasy spolu muzicírovati, a pro tu příčinu opovážili jsme se, abychom divadlo spatřili.

HOSPODSKÝ Máte vědět, moji dobří lidi, že na dnešní den připadá památka Svatý Cecílie, na kterýž páni muzikanti, jakožto svou patronku ctívají, pročež předně v chrámě panně čest činějí, a pak nejaké napotom počestné obveselení držívají; a copak vy o tom nevíte, neb již nejste tak mladí, abyste již právě o té slavnosti nebyli nikdy slyšeli.

JURA Dobře, pane hospodský, jest to chvalitebná věc, ale my těch slavností a svatkuv málo v hlavě nosíme, já co se mě dotýče nejlépe se upamatuji a poznám, když jsou u nás hody proto, že obyčejně na hody moje Zuzka mně dává novou aneb čistější bílou košili, z toho poznávám, že jsou hody, jiných slavností já málo pozoruji.

SOUSED Když se zde slaví, nechť se slaví, slavme i my spolu, milý Juro. Neškodí při masopustě se rozveselit, trochu starost sobě z hlavy vyrazit.

JURA Dobře máš, Vojtěchu, my sobě taky zazpíváme o tym rozmilým pivečku, pamatuješ-li, kterak sobě ono v tom velkém stavení zpívali o víně, tuto my sobě zazpíváme o pivě, znáš-li pak tu melodii?

SOUSED Ovšem že znám, však budem spolu melodírovat.

1. Chval každý přítel mokré čtvrtky pana hospodského, skrze neunavitelnou vždy trvajíc službu jeho.
2. Jakož i jeho laskavou přízeň, jenžto nedopouští trpěti žádnou žízeň.
3. Líbejme tuto zem, na kteréj se ječmen a chmel rodí, v uctivosti mějme matku, která sládka k piva vaření porodí.
4. Ó, kterak mně vždy chutná to rozmilé pivečko, ono jest mně milejší nad masečko.
5. A kterak ono čím dále, tím lépejš šmakuje, když nejen do pátého korbela, ale i do patnáctého sluje.
6. Ačkoliv často korběl do hrdla s pivem se vyvrací, však ještě hlava nazad se neskácí.

SPOLU Pijme jej, dokud jsme živi,

ó, kéž nám piva nikdy nechybí!

JURA Šťastný ten, kdož umí dobře pítí.

SOUSED S korbelem stále vždy tovaryšstvo mítí.

JURA Pane hospodský!

HOSPODSKÝ Co žádáš?

JURA Žádám být plným korbelem obsloužený!

HOSPODSKÝ Stane se podle vůle tvé.

SPOLU Když mám tak chuť /:hospodský nám slouží:/

MELODIE což bychom se prali /:více vinšovali:/

nechme psoty, vši roboty, zdvíhejme korbele,

pijme si vesele, le, le, le, pijme si vesele.

HOSPODSKÝ A bravo, bravo! Kdepak jste se tak tomu zpěvu vycvičili, to jest jakás klášterní melodie.

(Přichází žena, počíná zpěv.)

ŽENA

Bůh k pomoci, můj holečku,
jsi-li tu ještě, zdalíž nevíš,
že máš ženu a děti,

v městě si jen korbele hledíš,
snad domů cesty nevíš,
co já doma pracně stluču,
ty zde prosedíš.

MUŽ

Bah, má zlatá manželko,
co tě rád vidím,
lhal by, kdo by řek,
že se za tebe stydím,
dyť jest tě sem poslal bůh,
neb nemám čím víc platit,
viď že mně korbelfček
lepší sluší nežli pluh.

ŽENA

Já snad proto jdu za tebou,
abys ještě pil,
snad jsi toho ještě málo
do sebe dnes vlil,
doma prázdná stodola,
ze všech koutů na mě nouze,
nebohů, volá.

MUŽ

Nehněvej se, má hubičko,
dyť zle nečiním,
přej mně to dobré pivečko,
tak jako jiným,
co ztratiti nemám,
víš, jen když nejsem nic dlužen,
abych doma neměl nouzi,
raděj zajdu pryč.

ŽENA

Máš, ty mazhubo,
tu dršku právě ušitou,
nezačneš-li chuť jinou,
jenom vždycky tu,
dyť nás hladem pomoříš,
když tak stále hovoříš,
jen žer, pak uhlídáš,
co si potom vyvaříš.

MUŽ

Medle ženo, nedělej se jen prorokyní,
nech mé věci budoucí,
pijme raděj nyní,
však nás předce bůh živí,
bez chleba i bez dříví,
nech ať se naši živnosti
lidé víc diví.

ŽENA

Ale muži, co jsi svatý při tom korbeli,
kde jsi toho písma našel,
v kyselém zelí?
Nech medle písma knězům hleděti,
pojď radši domů,
ať tu s tebou déle nevězím.

MUŽ

Jen pomalu, driáčnice,
na mě si foukej,
nospouštěj tak předce mlejna,
hodněji broukej,
přetrhni tu muziku,
nedělej tu povyku,
neb mě uši brnějí
od toho křiku.

- ŽENA** Bodejt, pána nehněvali,
mlčte všicki hned,
hleďte, jak mlčet poroučí,
když se sám najed,
tys mě mluvit neučil,
abys stokrát poručil,
toho ty mně nezapoviš,
čehos mě nenaučil.
- MANŽEL** Dyť jen tě sem kozel přines,
kurvo proklatá,
pak ty eště pro tvou hubu
přijdeš na kata,
jako biřička křičíš,
jako steklý vůl řičíš,
když ty od tvojí píšťalky znemocníš,
tím spíš.
- ŽENA** Kdyby tě sem ten kozel nenes
do tý hospody,
mohli bychme já i děti
býti beze škody,
když se ti pak chuť na žrádlo navrátí,
pak není jenom s tebou kříž,
kluku proklatý.
- MUŽ** V pekle jsi se naučila
ten žaltář zpívat,
mám-li já se, bestie,
víc na tebe dívat,
přešeredná opice,
pískneš-li mně více,
budou ti na hlavu lítat
mísy a hrnce.
- ŽENA** Jak mnoho jsi mně jích nakoupil,
jen s nima házej,
budeš mít více co platit,
kluku ožralej,
jen vhod, já tě ztiším zas,
však jsi beztoho jako ras,
začnu-li, vyškubám tobě
poslední tvůj vlas.
- MUŽ** Jak darmo dlouho zdřímát,
nejlép uhodit,
naučím tě do šenku,
za mnou chodit,
buď ty doma bez muže,
stane ti celá kůže,
uzříš, co tvá steklá huba
tobě spomůže.
- ŠENKÝŘ** Takových hostí na ten způsob zde nestrpíme, my zde máme naši regraci,
a ne abysme rvačku mezi námi trpěli, zkrátka pravím, hned z toho
místa pryč odejděte.

(Jura a žena jdou pryč.)

- V. Aj, aj, kterak s krásnými zpěvy tento bál se počal, kdyby všechny ženy
tak svým mužům zpívaly, tehdy by ani čas k tomu nestačil, toho co
jsem již viděl a slyšel, o tom jsem se na dnešní den ani nenadál.

ŠENKÝŘ Jak ta baba umí složit safrantskou melodii, ta teprve bude doma po čertech zpívat, neb ačkoliv ony všechny mají naštemovaný dobře munistuky, ale její jazyk se za principála dobře hodí.

V. Je pravda, že ona má svůj jazyk vybraný, naproti tomu ale má se co starat o sebe a děti živit, neboť ten její chlap jest korbel bezedný, z šenku do šenku vyzvání, i kterak ona mu může být dobrá, to není žádnéj špás.

(Opět přichází žena.)

ŽENA Ach, můj milý pane šenkýři! Mnoho-li pak již ten můj u vás propil, a jestli vám co zůstal dlužen, já za to platit nebudu a prosím vás, jestli k vám přijde, tehdy mu nenalívejte, aneb dokonce za dveře vystrčte!

ŠENKÝŘ Milá ženo, já vím, že ty máš s ním kříž, poněvadž znám, že jest neodbytný korbel, než nebuď tak nesmyslná, copak by bylo po šenku neb po šenkýři, když by tak přicházející hosty odbejvat a vyhánět měl, šenkýři musejí mít s takovými lidmi trpělivost a umět s nima zacházet, a ne jak ty to soudíš.

V. Milá ženo, to nemůžeš na šenkýři žádat, aby on hostům nenalíval a jich vyháněl, k čemužpak by truňk potřeboval, víno, pivo, kořalku nebude dávat dobytku, to jest jen pro lidi.

ŽENA Rozumím já tomu, aniž pravím všech lidí, ale takového slotu, jako jest můj chlap.

V. Když tomu jinak poradit nemůžeš, tehdy si musíš jiného prostředku najít, vem smělost, jdi k panu vrchnímu, však ty máš dobrý jazyk, a jemu svou stížnost přednes, on má moc jakožto pán, který tobě bude moct pomoci.

ŽENA Já bych hned tu chvíli jítí volila, jen je-li na ten čas v domě, kdybych věděla.

ŠENKÝŘ Jest na ten čas v domě, však jest on rozumný a uznalý pán, já tě ujišťuji, že tvou žádost vyslyší, jen to tě žádám, dyž tam půjdeš a u něho svou věc vyřídíš, by ses u mě zastavila, kterak se ti tam povede, mně oznámila.

ŽENA Ráda, s chutí to učiním, kéž jen mou věc dobře vyřídím.

(Otvírá se druhá corthina, když pán při stole sedí.)

ACTUS II.

ŽENA Ráčeji mně, urozený pane, mé opovázlivosti odpustiti a mě ubohou zarmoucenou milostivě vyslyšeti.

PÁN V čempak ale tvá žádost pozůstává, jen pověz srozumitelně, a bez všech okolků, zkrátka.

ŽENA Jejich Milost, urozený pane, já mám nejakou maličkou živnost, kterou jsem po mých rodičích zdědila, mám muže a již s ním patero dítek, při něm ale mám to největší soužení a bídu, poněvadž on jest nanejvýše k žrádlu a pití oddaný, skrz celé dny a noci po šenkách se toulá a jednostejně zlobí, na své hospodářství nic nedbá, o dítky se nestará, k ničemu je necvíčí, všecko prohejí a já s dítkami častěji hlad nežli nejaké dosti sprosté jídlo, a to i slámy, požívati musím, pročež urozený pane, má k nim důvěrná žádost jest, by tak ke mně laskavi být ráčili, tyto nedostatky mého muže před sebe vzíti a jemu nejaké dostatečné napomenutí k jeho napravení učiniti, což jich slzavě prosím.

PÁN Již jsi vyřekla, jen to ti pravím, přede mnou se neškňuř, než kdo ví, kdyby ten tvůj muž zde nyní při tom byl a zase na tě odpovídati měl, tehdy nevím, na kom by se vina shledala, neb já již na tvým čele znamenám, že jsi ty bystrá a bys ty ráda jeho nohavice aneb kalhoty a on aby pod

tvou mocí byl, a snad ty máš dobré naostření svého jazyka proti němu; tehdy jaký jest váš ženský obyčej, máš jazyk dobře nabroušený proti němu jak mlejnským kamenem točíš, i toť se mu často poslouchati zmrzí, že do hospody vyjde, aby sobě z hlavy vyrazil a zbytečného štěbetání neposlouchal.

ŽENA Ó, laskavý pane, já jsem v tom kříži dost dlouho trpěliva byla, ale již jest toho mnoho, již jsou ve stavení všechny kouty prázdný a dítky nahé, a on sám má na sobě otrhanou čepici, a přec vždy chlastá, ani na sebe nic nedbá a můžu já k tomu mlčet? Jsem tehdy přinucena se domlouvati a ještě častěji naříkati a zlykati.

PÁN Ja, milá brachu, již jest to pozdě, snad jsi tenkrát nenaříkala a neplakala, když se jakožto pacholek po žebří k tobě nahoru neb na chliv lízával, myslím, že jsi mu ještě s radostí žebřík podržovala, slíbila jsi před oltářem, že budeš s ním zlé i protivné až do smrti trpět, tehdy nyní ne jako paní, ale jako jemu poddaná chtěj neb nechťej trpět musíš.

ŽENA Ach, urozený pane! Jako na svobodě bylo jináč, a nyní zase jináč, a co jest mnoho, to jest již mnoho.

PÁN Já vidím na tobě, že ty máš svou hlavu, jdi, odkud jsi přišla, dám já pozor tuto příčinu mezi vámi lepší vyšetřit.

ŽENA Já ubohá se poroučím do jejich milosti, jestli mé tato nouze a potřeba nepřestane trápit, neodstoupím od mé k nim žádosti.

PÁN Zůstaň v tvé naději a odejdi v pokoji.

(Prostřední corthina se zavře a žena přijde do šenkovní světnice.)

ACTUS III.

ŠENKÝŘ Vítej, vítej, ženko dobrá, copak jsi ale u pána všecko vyřídila?

ŽENA Velmi slušně, dobrý jest to pán, jehož bych se ani nebyla nadála, k jaké řeči spolu přideme, než tolik řeknu, že jeden dábel jako druhý, a bude-liž chlap na chlapa? Jistě že ne, ach, světe, marný světe!

V. Ja, milá brachu, není vždy platná pomoc lidská, větší ale je prozřetel-nost božská, jistěže bůh je mocnější nežli nějaká světská vrchnost, pros tehdy pána boha a ten tebe v tvém zármutku potěší a z tvého souzení vysvobodí.

ŽENA Dobrá je rada vaše, milý příteli, že pán bůh je všemohoucí a vyvádí, když ráčí, i ze zlého dobré, ale copak pánu bohu na takové ožralé slotě záleží, bude se on s ním ostouzet, a byť by anděla poslal tu svini napomenout, to mu za to nestojí, a již takové hovado čert ve svých řetězích svázaného drží.

V. Nebuď ty ženo, tak malomyslná, jen ty se k bohu důvěřuj, bůh a naše vrchnost to všechno může zřídít, než to je při vás ženských, že vy, do čeho se pustíte, hned co chcete, míti musíte, neboť tak náhle není to, jak když vás blecha za břicho uštípane, hned po ní šáhnete, až ji lapnete a zaškrtníte, tak i ty musíš čekat času.

ŽENA Nu, nu, již jest mi dlouhá chvíle se zdržovati, musím, co se mně v mém příbytku děje, spopíchatí.

(Odchází pryč žena, pak z druhé strany přichází muž.)

MUŽ Mám já ženu Zuzku,
sedí na půl vuzku,
vozí se po dědině,
měla by látat kalhoty,
račí dělá klevety.

Máz piva mně nalejte, pane hospodský!

ŠENKÝŘ Vítám tě, Gibso, vítám; jakžpak po té písni s tvou ženou, byla-liž po ní taky jaká létanice?

GIBSA Čert aby se vždy dožíral, aniž by odpovídat nestačil, šel jsem, vyzuju boty z noh a vleza za kamna, přespal jsem se, aniž jsem se o večerí neopomínal, pomyslil jsem si, že tuto veselejší večer bude.

ŠENKÝŘ Ovšem že jest zde veselejší, jest muzika, ó, kéž by tvá Zuzička sem přišla, snad by tobě zase nějakou píseň zaspívala.

GIBSA Právě tehdáž v domě nebyla, když jsem vycházel, sleza s pece, ji jsem neviděl, aj; rychle jsem boty na nohy strčil, dokud by mě nezastihla, sic by mě bez křiku nebyla propustila, ale až domů přijde, mě nikdež nenajde, může být, že mě zde opět hledati bude, ale budu pěkně okolo ní zacházet; než jestli mě dožere, tehdy ji jako psa zmlátím.

(Přichází ponenáhlu žena.)

ŠENKÝŘ Gibso, ohlídni se, ohlídni, tvoje Zuzrička dívá se na tebe.

(Muž vstává, bere džbánek, jde jí naproti a zpívá.)

GIBSA — zpěv Vítej Zuzričko,
moja cukrličko,
tral dalalda, dala dam...

ŽENA Páni muzikanti, hrejte nám, půjdem do tance!

Jdi, a dej mně a muzikantům pokoj, raděj sedni na prdel, pohleď, jaké máš neforemné a roztrhané boty, rozervanou čepici, jest to slušné při statečných lidech jít do tance?

GIBSA Co bych já tam na šaty velký náklad vedl, nechci, aby mě pro pejchu bůh trestal, a jak se ty domníváš, že já jsem daremník a že se nic o spasení, jen o korbel starám, ale abys věděla, že já mám vždy v hlavě starost o své spasení, neboť já mám v paměti onu mudrců propověď, že prej kdo dobře pije, dobře spí, a kdo spí, nezhrěší, ten do nebe se dostane, vidíš tehdy, nestarám-li se já o své spasení, když dobře piji?

ŽENA Ba bodejť jsi našel takových mudrcův, to jistě byli takoví slotové jako ty, já tobě pravdivější propověď řeknu, nebo když svatý Pavel těch hříšníkův připomíná, kteří k ztracení přijdou, přidává k tomu, že ani ožralci království božího nedojdou, nadarmo při džbánku naději do nebe sobě děláš.

V. Gibso, trefuje ti do karty, lepší ona má trumfy nežli ty, snad tebe ona obehraje, s ní by bylo dobře tak hrát, až by jí bylo lešky na zádech znát.

ŽENA Rovněž jsi ty jeden mazhuba, všelijací slušní kamarádi se spolu zeb-rali... a já tobě pravím, sloto, necháš-li již toho sloptání a půjdeš domů, čili ne?

GIBSA Ale což tě čert na mě najal, tak mně ty za mé uctivé přivítání děkuješ, seď raději v pokoji mezi statečnými lidmi, nedělej mně větší hanbu, ať nejsi počítána do počtu těch žen, jež jsou horší nežli drak jedovatý na poušti.

ŠENKÝŘ Ale do sta tych a tych, brzy-li pak bude konec vašemu disputování, jak vezmu karabáč, tak s vámi hned učiním porovnání.

GIBSA Ó, pane hospodský, dělej co chceš, já ani z místa sebou nepohnu, již mě to samého mrzí, čiň sobě s tou driáčnicí, jak se ti líbí.

ŽENA *(Odchází, odchyluje leknici a praví:)*

Tof, tof, polibte mě všichni v záda.

ŠENKÝŘ Ta saframentská kanalie, ještě nám po poštekování svůj smradlavý ko-
mín ukazuje, a na mou kuši, může se mně zde ještě jednou ukázati!

GIBSA *(Vyvrací se na zemi jakožto ožralý.)*

(Přichází hraběcí služebník a praví:)

SLUŽEBNÍK Pane hauswirt! Oznamuji vám k vědomosti, že v tu chvíli náš milost-
pán hrabě zde okolo pojedje a pak tuto zastaviti se míní, hleďtež jemu
slušnou čest učiniti.

- V. A copak, pane šenkýři, s tímto nezbedou, kterýž tuto vyvalený leží, učiníme, zdalíž ho nekde na stranu odmrštíme?
- ŠENKÝŘ Necháme jej tak, aby pan hrabě příjdouce jeho nezbednost svýma vlastními očima viděl, a podle své vůle jeho napomenouti aneb slušně potrestati mohl.
- V. To taky bude dobře, že poněvadž žádným způsobem od své ožralé zvyklosti přestat nechce, aby aspoň panským trestem k tomu dohnán byl.
- ŠENKÝŘ Ej, páni muzikanti, své instrumenty pilně chystejte, a příchod milost-pána hraběte s líbezným maršem přivítejte.

(Pan hrabě přichází, marš se hraje.)

- HRABĚ Vaši čest přijímám s vděčností, za kterou taky uctivě děkuji.
- ŠENKÝŘ Odkudž nám ta čest, že Milost pán hrabě k nám přichází, což nám jest k velikému podivení, k většímu pak potěšení.
- HRABĚ Nebud' vám divný můj tak nenadálý mezi vás příchod. Z té příčiny, poněvadž já mám zde mé vyražení, a slyšíce zde, jedouce okolo, líbeznou muziku, a já taky toho milovník jsem, zde mou kolesí zastavil a přijda, abych věděl, co se tady děje.
- ŠENKÝŘ Prosim za odpuštění Jejich Milost, dožádán jsem od pánuv muzikantů držeti masopustní bál v této mé hospodě.
- HRABĚ Neškodí, neškodí, při masopustním času se obveseliti v počestnosti je dovolená věc — — — Ale, ale, což zde vidím! Že jakýsi trup zde roztažený leží, toť jest jistě věc neslušná uprostřed počestných lidí a obzvláště na bálu — kdopak jest tento?
- ŠENKÝŘ Jejich Milostí! Tento jest Jura Gibsa, kterýžto zde leží; jest sice pravda, že při svém džbánku příliš svárlivý není, než však mnoho trunku snese, když ale jeho žena do domu jít pobízí, tenkrát je jich co poslouchat, jakou oni melodii spolu tradírovat umějí.
- HRABĚ Tak tedy Jura Gibsa jest ten tak vydařilý piják: ano, ano, přišlo mně na paměť, že před nedávným časem téhož žena všechna zachmelená na něj si stěžovala, já jsem tu její řeč ale všechnu za pravdu neuznal, nětco jsem za její vymyšlenost ženskou pokládal, se špásem jsem ji od sebe nakrátke odbyl, nyní mně to skutečně před oči přišlo.
- V. Ráčeji Jejich Milost odpustit a mně slovíčko slyšet; i já před Jejich Milostí jsem přijíti mínil, poněvadž již mé škody skrz něj trpěti nemůžu; já jsem jeho soused, a skrze jeho nedbalost mně se veliká škoda činí, neboť jeho, ač již v počtu malý dobytek, se na pastvu vyhání, skrze jeho neopatrnost všechno na mé zahradě a roli spase a zkazí; i zdalíž já tu mně činěnou škodu trpěti povinen jsem, když on z hospody do hospody stále slotuje, ráčeji to uznati?
- HRABĚ K tomu, milý příteli, vezmem před sebe jiný čas, o tom nyní jednati není způsob, ta věc se může skrz vašeho rychtáře pořídit a tobě učiněnou škodu nejprv prohlédnout.
- ŠENKÝŘ Mně ale jest divno, že téhož Gibsy žena sem nepřichází, ale kdyby ona zvěděla, že Milost Pán hrabě zde jest přítomen a ten její nezbedný Jura, jsa opilý, nepočestně zde rozvalený leží, ó, kterak by ona před nima hofekovala a své stížnosti opakovala, tu by bylo co poslouchat, ta by více hřměla, než jak by tlouk na turecký buben.
- HRABĚ Dobře jest, že není zde přítomna, a kéž ani se neukazuje, neb já míním jináč probu s tímto Jurou udělat a jeho k střídmějšímu a lepšímu stavu přivést, jen mně buďte náhylní a poslušní k mé vůli, však při tom také musíte být v tajnosti opatrní, k čemuž potřebovatí budu pana hospodského a mé sloužící.
- ŠENKÝŘ Ze srdce rádi cokoliv nám rozkázáno bude ve vši poslušnosti a tajnosti k vůli jejich se podrobujeme.
- HRABĚ Tak tehdy pan hospodský snad má zde nějakou tmavou pivnici, pročez vy, moji sluhové, toho ležícího Gibsu nezbudíc ho vezmete a do té tmavé pivnice jej položte, pak na něj pozor dejte, až by se ze sna svého procítil, mezi tím přistrojte se, byste byli jako černí a strašliví pochopové, jeho se chopte a rozličná muka a trápení mu představujte

a všemožně trapte, strašíc jej věčným peklem, pak potom rajskou radost mu představte a potom zase na to místo, kde nyní leží, v tom způsobu zanechejte, než toto vám přikazují, byste jemu nic na těle aneb jeho zdraví neuškodili; ostatně vůli svou s ním konejte, poslední zase jej silným trunkem k spaní opojte a ležeti zanechejte.

(Nyní vezmú Gíbsu a korthína se spustí a přistrojí se tmavé místo, zatím hraje muzika.)

ACTUS IV.

- GIBSA Ach, nastojte, nastojte! Kdežpak jsem já, jakéž jest toto místo, a kdež jsem já se ubohý ocitl?
1. SLUŽEBNÍK Toto místo jest tobě stromek věčného trápení, které sis skrže čas života svého zasloužil.
- GIBSA Ó běda mně, mám-li já již býti v pekle!
2. SLUŽEBNÍK Ovšem že ne jinde, jenomž v pekle! Však jsi ty říkával, že není peklo místo tak strašlivé, jak jej malíři malují, nyní zviš, co jest peklo.
- GIBSA A kdopak jste vy, kteří jste mne sem uvedli?
1. SLUŽEBNÍK My jsme, jenž skutky tvé, které jsi na světě činil, pozorovali a znamenali, za kteréž ty, podle přísné spravedlnosti trpěti musíš; vzpomeň si, cos činival, cos jiného dělal, jak stále v hospodách svůj čas trávil, když jsi býval ve dny sváteční jako v hospodě, jak jsi odbýval tvou povinnou práci k tvé živnosti, kterak jsi se staral a vychovával své dítky, sám jsi žral a své dítky hladem mořil.
- GIBSA Ach, běda, páli, páli!
2. SLUŽEBNÍK Nechť páli a páliť musí, hleď, však jsi ty nejčastěji své hrdlo prolíval, naproti tomu nyní tebe páliť musí, již sám nemáš, čím bys tvou palčivost zadusil, však my tobě tu palčivost zadusíme, když tobě sýry a smoly přistrojíme.
1. SLUŽEBNÍK Vzpomeň sobě, kterak jsi tu ženu sužoval, když tě napomínala, ji jsi přisnil, zač nyní bédovati musíš.
- GIBSA Ach, kdež jsi, kdež jsi, moje Zuzličko!
2. SLUŽEBNÍK Ja, ja, Zuzličko, již jest tvé volání pozdě, však jsi ji za vlasy rvaje od sebe z hospody honíval, její dědictví a své hospodářství propil, žádné sladké slovíčko její srdce nad tebou neobměkčil, nýbrž ty zlořečen budeš.
- GIBSA Ó, mí přátelé, susedi, pomozte!
2. SLUŽEBNÍK Nu, nu, susedi za to ti pomáhati mají, kterým jsi meze uvorával, jejich osení stádem tvým opásával, již více se jich k pomoci nedokřičíš ani nedočekáš.
- GIBSA Ach, já nešťastný, kéž jsem těch věcí nečinil, za které tak ukrutné trápení trpěti musím. Ó, strach, hrůza a tesklivost.
1. SLUŽEBNÍK Když si na tesklivost naffká, a rád při svém korbeli muziku poslouchával a při tom sobě poskakoval, udělejme i my nějakou muziku k obveselení, ať netrpí tesknosti a zubích skřípění.

(Hraje se neobyčejná muzika.)

- GIBSA Prosím vás, nešlechtníci, neumíte-li jináč hráti, toho skřípění můžete nechati.
2. SLUŽEBNÍK Aha, již ubohému Jurovi jazyk tvrdne, podejmež mu trunku, s kterýmž své hrdlo omočí, nechme jej trochu oddechnouti, až se naše hodinka skončí.

(Spustí se přední korthína. Zatím se spraví rajska světnice, Jura se ukáže v pěkném lůžku a stůl přistrojený.)

ACTUS V.

Ó, jak rozkošné jest bydlení
v tomto rajském místě,
samá radost, potěšení,

zde bydlicím zajisté;
zde není nouze a bídy,
chudoby a zármutku,
aniž trpí jaké křivdy,
nic nepřináší k smutku.

Žádná škoda a neštěstí
nemá již potkati,
aniž nemoci, taky bolesti,
ani smrt musejí pryč;
aniž nepřátelský rozbroj
nebude panovati,
nýbrž vinšovaný pokoj
bude vždy přebývati.

Ó, jak mnozí přfbytkové
dobrým jsou připraveni,
světlosti karbunkulové
tkvějící okrášlení;
té krásy smyslu lidskému
aniž lze pochopiti,
zač bohu nesmrtelnému
hleďte díky činiti.

Tuto jsou roubky spanilé,
rozličné výbornosti,
stromy, ovoce rozmilé,
přechutné líbeznosti,
Cokoliv oči spatřují,
touží k obveselení,
všechny oudy pohybují se,
jediné polehčení.

Kdož by tak byl zpozdilého srdce,
by světu sloužil,
nežli ráje rozkošného,
aby po něm netoužil,
kdežto jsou pravé radosti
nikdy k neumenšení,
užívat věčných radostí
po života skončení.

GIBSA

(Vstává z lůžka, posadí se, ohlíží a praví:)

Dokonce nevím, co se mnou se děje; ohlížím se na vše strany a nemůžu pochopiti, zdaliž jsem v svym vlastním těle; měl jsem na sobě sprostou čepici, nyní mám krásné šaty, zůstal jsem v hospodě, odtud jsem byl v strašlivé a pekelné mučírni, a nyní jsem při krásném přfbytku; tehdy zdaliž jsem v mysl vytržený, neb jsem na toto místo přinesen, tu slyším přelíbeznou muziku, slyším píseň, v níž vyrozumím radost rajskou, tak nevím, kde jsem a co říct mám.

1. SLUŽEBNÍK

Divíš se ty, divíš, že se tak v proměnitelném stavu vidíš, a copak nevíš, že u boha všechny věci možny jsou, abys tehdy věděl, kde jsi, tak ti to povím, že jsi v rajském přfbytku, kde všechno dobré požívati budeš; a copak jsi nikdy neslyšel, že Enoch a Eliáš taky

jsou do ráje přineseni, kdežto své obydlí až do dne soudného zde mají.

- GIBSA Ale pověztež vy mně, převzácné osoby, jakýpak je zde váš obchod neb obcování?
2. SLUŽEBNÍK Když žádáš vědět, my jsme sloužící vrátného pána, kteří u dveří rajských stráž držíme.
1. SLUŽEBNÍK Považ nyní, považ, jaké jsou zde rozkoše a radosti, kterých žádným lidským rozumem nelze pochopiti, i jakžpak by se mohl jazykem vymlouvat; a považ pak svět, zdaliž se tomu co podobného nachází, žádná moc, čest a sláva, žádné klenoty a drahé kamení, žádné císařské paláce a residence, žádná hodnost, hrdinství, udatnost, žádné, i to největší bohatství, žádné umění a kumšty, slovem nic přirovnáno nemůže býti k této slávě a radosti, které se tuto vynacházejí.
- GIBSA Ach, věřím a rád věřím, že všechny věci, které se pod sluncem vynacházejí a kteréž se nejlepší a nejkrásnější zdají býti, jsou marnost a pouhá marnost a trápení ducha, zde ale jsem všeho, spokojenosti a pravého štěstí, došel.
2. SLUŽEBNÍK Dobře ty již marnost světskou za marnost pokládáš, když nyní rozkoš rajskou před očima máš; a hle, kterak duše lidské mnoho v ní sobě zakládají a tuto vždy trvající rozkoš zanedbávají.
1. SLUŽEBNÍK Ó, kterak ty jsi z mnohých šťastný, za tvou otrhanou čepici máš oděv krásný, a tvůj přbytek mizerný — máš zde pokojík ozdobený, přenesen jsi z bídného zemského kraje do nejrozkošnějšího ráje.
2. SLUŽEBNÍK Posad se již ke stolu a požívej tyto překrásné jablíčka a chutně herdličky, z čehož když se nasytíš, nebudeš lačnět ani žízniť, v pokojí zde odpočívej, toto tajemství rozjímej, my pak k naší službě, ku které jsme povoláni, jíti musíme.

(Korthisa se spustí, muzika se hraje a Jura zasej opilý leží rozložený.)

ACTUS VI.

(Senkýř sedí a soused přichází k Jurovi, dotkne se jeho ruky a praví:)

- SOUSED Dobře se spí Gibsovi; ale pane hospodský, co on jenom bude činit za rozprávku, když se probudí, rád bych to viděl, raděj se na chvíli zabavím; ať se mně naleje holba piva!
- SENKÝŘ Nechme ho, ať se ještě prospí, já se domnívám, že tady bude jeho Zuzka brzy, ona ho nejsnadněji na nohy zdvihne.

(Žena přichází.)

- ŽENA Pane hospodský, již jsem vás prosila i zakazovala, abyste tomu mému Jurovi žádnéj trunku nenalíval, a vy předce jeho se ožrat a pro větší hanbu na světnici válet se necháte — —

(Přichází k Jurovi.)

ty proklatá ožralá svině, ještě se tak zde nemravně válíš?

(Chytí jej za vlasy.)

Vstávej vzhůru, ty bohaprázdná nemravo, jest to jaký lidský způsob živu bejt horší nežli hovado nerozumný, pfuj, pfuj, styď se v hrdlo!

- JURA Ticho, ticho, ne tak zhurta!
- ŽENA Ja, ja, ja, ne tak zhurta, třeba tobě ještě hrubší, ty sloto jeden ochlastaný.
- JURA Jen přestaň, až ti povím, co se mně přihodilo!
- ŽENA Tobě se často nětco přihodí, když se ožereš a třebaš do louže upadneš, tu

je hned přihoda; já pravím, pojď hned domů, sic uvidíš, co se ti stane, a když odtud se nechceš hejbat, tak ti pošlu ty děcka sem, ostouzej se tu s nima jak chceš, tam doma se ono šklebí hladem, a ty tu slopeš!

SENKÝŘ
JURA

Poslechni, Juro, poslechni, at já tu vašeho křiku neposlouchám. Jenom se tak nezlob, prosím tě, má Zuzličko, jaká se na mně proměna stane, já již ten, který jsem býval, již od dnešního dne nebudu, a to zajisté zkusíš.

ŽENA

Ó ja, den anebo dva, a potom zas jako prve, seschlo by ti hrdlo, kdybys jej často neprolíval, čím již kdo navykne, těžko toho zanechává, jen ty pojď do domu!

JURA

Věř mi na mou duši, ne nadarmo se ti přísahám, jen se nezlob, můj strpení, ale až ti to povím, pěkně tě prosím, jen mně neskoč do řeči.

ŽENA

Mluv, ale ne dlouho, abys zas zde neuvízl, copak se ti stalo?

JURA

Tak slyš, má ženuško; když onekda včera jsem trochu podroušen byl, tehdy jsem usnul, v tom spánku ale, to jest mně divná věc, na kterou, byť bych sto let byl živ, nezapomenu, že nevím, bylo-li ve spaní neb v těle, do horoucího pekla jsem se octnul; je pravda, že tak přílišného trápení jsem nepodstoupil, ale jsem předce mnoho přetrpětí musel, a to mně strachu nahnalo, vida tak duše lidské beze všeho ulevení trápití, a kterak jsou mně před oči přehrozná muka představovali, mě strašili a všechny mé předešlé skutky mého života vyčítali a mě sužovali, volal jsem o pomoc, z toho se mně vysmáli, ach, zle tam, zle!

SENKÝŘ

Ó, Juro, malá tam byla v tobě dušička.

JURA

Ó ba, věru že malá, aniž jak ovesné zrno.

SENKÝŘ

Ale viděl-liž jsi tam také jaké duše; kupříkladu kteréž jsi ty znal, dokud živi byli na tom světě a již zemřeli?

JURA

Zádné osobitě tam jsem neznal, protože jest tam přehrozná tma, než to jsem vyrozuměl, že jest tam tak veliký kotel, kterýž by změřiti těžce mohl, v tom kotle bylo duší nesčíslný počet, které ustavičně ti pekelní holomci svými ohnivými vařechami míchali, o těch duších jsem zvěděl, že jsou byly samých šenkýřů a hospodských, kteří trunk míchali a nedolívali.

SENKÝŘ

A co jiného jsi ještě viděl?

JURA

Viděl jsem takové kolo, které by kolik mil země přikrylo, to kolo bylo z ostrýho kamene, na tom kole bylo duší podobně jako když na prutech namazaných lepem, na které se muchy věšejí; to pak se točilo a na něm měly být duše těch žen, které dlouhé a špičaté jazyky mívaly, jimž to kolo ty špice obrušovalo, já tehdy tím strachem a hrůzou poražen jsa, již jsem zahynouti měl, tu znenadání ti, jenž mě trápili, mě chvíličku opustili, já jsem usnul, v tom pak usnutí jsem se ocítil zase do takové světlice, která nevylovitelně krásná byla, tam jsem se v lůžku spící našel, nebo tam se konala co nejlíbeznější muzika a zpěv jak v nebeském ráji, v tom já jsem procitnul, spatřil jsem přistrojený stůl a sloužící mně překrásné jablka k jídlu donášeli, fíkjíce mně, že jsou to z rozkošného ráje, já pomluviv s nimi, oni zas se mně odporučili a já zase se položiv jsem usnul, a hle, zde jsem se našel, tak já nevím, co to se mnou se přihodilo.

ŽENA

Co jsi přetrpěl, zkusil a užil, však jsi s dychtivostí po tom muzikantském bálu toužil, mně pak se zdá, že to jen sen byl, a ty jsa zmatený korbelstívím, za skutek to vyznáváš.

SOUSED

Nepokládej ty to za jeho sen, může být, že jest přišel do vytržení a pak k vidění, nebo každý člověk mívá svého anděla strážce při sobě, ale zlý duch taky není daleko, z těch tehdy duchů každý mu něco ukázal, ale věru to bylo šťastné jemu k výstraze ukázání, aby věděl, čeho se varovati má, dobře že byl za živa v pekle, nyní, nebude-li sám chtít, nemusí tam jít.

SENKÝŘ

Mně to v hlavě vrtí, Zuzko, když ten tvůj Jura řekl, v té mučírni viděl v kotle šenkýřské duše míchat, a já jsem taktéž ten, a viděl ženské jazyky obrušovati, a ty máš taky špičatý, vidíš, Zuzko, když nám to řekl, jest tolik, jak bysme to sami viděli, ó, již od té chvíle lepší trunk u mě bude bývat, aneb šenkýřství nechám, tak!

ŽENA

Řečeno jest mně, že já mám jazyk dlouhý a špičatý; však ale já jsem jej potřebovala na dvojí způsob, k dobrému mužl jsem jej zkrátila, na ochlam-

paného slotu jsem delší vyměřila, a když bude střídmý můj Jura, aniž můj jazyk obrušován nebude od pekelného kola.

JURA

Dobře máš, má Zuzličko, dobře, já jak jsem slíbil, jinou proměnu na sebe vzítí, tak chci v střídmosti živu býti; abys nemyslila, že by mé vidění vymyšlená věc byla, teď hle, ještě na svědectví mám pro tebe zachované rajske jablíčko, kteréžto pro památku zachováme, do našeho chatrného přibytku odejdeme.

ŽENA

Nyní ti věřím, můj milý muži, co jsi viděl a zkusil, hleď tehdy podle té výstrahy život svůj spravovati, pak při tom až do smrti budem se upřímně milovati.

JURA

Ale má Zuzličko, ještě jedno ti povím, to jablíčko, které jsem ti z toho ráje donesl, to mně obětované bylo od takových krásných rajskech panen, na ně bylo až mílo hledět, to byla krása! A kterak bych já s radostí již se tam byl pozdržel, a zase k tobě, která jsi už hrbatá a faldovitá, navrátit jsem se musel,

ale těšme se spolu,
já nešikovný chlap,
ty rozdrbaná roba,
těšme se spolu,
rovní oba,
s čím naši operu skoncuje
a za dnešní přítomnost
všem zde pánům shromážděným hostům
uctivě děkujeme.

MUZIKANTI

Hudební veselohra o jednom jednání

Hrající osoby

R.*		mistr hudební
Star	}	hudebníci
Gilar		
Zajíc		
Hospodský		
Posluha		
Schubert		vandrovní
Více hudebníků		

* Znamená zřejmě rektor – pozn. J. P.

V ý s t u p

(Vchází hudebník s nástroji hudebními, houslemi, klarinetem, flautnou.)

R. Ich bin ein Musikant, möchte gerne dienen,
ich kann auf eine Geige spielen.

(Přichází posluha.)

R. Ich bin ein Musikant, möchte gerne dienen,
ich kann auf eine Flöte spielen.

(Přichází posluha a hlavou pokroučí.)

R. Ich bin ein Musikant, möchte gerne dienen,
ich kann auf ein Klarinet spielen.

POSLUHA Muziku rád slyším, ale zpěv mi nejde k libosti.

R. Pročpak ale, proč?

POSLUHA Zkrátka proto, poněvadž slyším německou melodii zpívati.

R. Ale, ale, co slyším, již tolé světa jsem přešel, a ještě nikde proti německé melodii žádnou nelibost jsem neslyšel. Copak jste vy zde tak sprostí a nevyzvučení lidé, že byste žádnymu německému zpěvu nerozuměli, aneb ty jsi nad jiné větší sprosták, a sice jak se domnívám, že jsi šikovný sklepník, a nad mým zpěvem že bys ty se vyšklebovati měl?

POSLUHA Nemrzte se, pane, nemrzte, skrz to mé prořeknutí, jsem se nenadál, že by mně na takovou latinu přijíti mělo, nýbrž já jsem srdečně potěšen, že slyším pána naší zde obyčejnou řečí se mnou tak jednati, nad tím velikou radost mám a vinšuji, kdybych podobnou muziku, jak oni producírují, více viděti a slyšeti milost měl.

R. Může se státi, jen se ty hled dokonalou službou opatřiti, neb já nejsem sám, ale jest celá naše banda, a snad brzy je všechny budeš mít milost spatřiti.

(Přichází na kůr a hraje symfonii.)

HOSPODSKÝ Uctivě vítám, páni, uctivě vítám, jakápak jest příčina příchodu vašeho? Což jest mi k podivu a myslí mé za radování, když slyším tak krásné muzicrování.

STAR Nemají, pane, za zlé, že tak opovážlivě přítomnost naše sem se vloudila, obzvláštní zajisté jest příchodu našeho příčina, jen jsou tak laskaví, pane, a dovolují nám v jejich příbytku přes pár dní rekreaci užívati, poněvadž oblíbili jsme sobě zde na věčnou památku naší patronky slavný hod s naší muzikou učiniti.

HOSPODSKÝ Ano, ano, na všecek způsob vám, milí páni, povolují, k vši službě se podrobují, jen když budete zdvořilí.

STAR Ovšem, ovšem, zdvořilost mezi námi ať jest hlavní příčina, v čem bude přestoupení, toho bude vina.

POSLUHA Pane můj, za veliké štěstí pokládat můžeme příležitost tuto, poněvadž zde okolní lidé k veselosti se scházejí, jak mladí, tak staří budou se chtět na hudební divadlo dívati, aniž kdo bude mít, nebude peněz šanovat.

HOSPODSKÝ Doufám, jsem té naděje, a té naděje doufám, že mi užitku prospěje, poněvadž mám moje sklepy dobře z vínem zaopatřené a o některý sudy starost mám, že by mohly býti nakaženy, v tom času budu hledit svého štěstí, co nejspíš zkáže podroběno bude, to nejprv odbyti hleděti budu, abych jenom k mému užitku přišel.

POSLUHA Nehci, pane, věc zahaleti, ve všem čas potřebou jest, chci bedlivý pozor dáti, neb již nám kolikrát okázala škoda vejstrahu, že bychom při velké hanebnosti mohli přijít v nic.

HOSPODSKÝ Zatím, páni, konejte vaše slavné hody, já musím při tom býti, co mne přísluší této doby.

(Hraje se symfonie.)

Chvalte Pána na výsosti,
zpívejte píseň novou,
tomu, kterýž pln svatosti,
vzdávejte chválu mnohou.

Chvalte jej na libé truby,
na struny a varhany,
ať se hlas spolu na bubny
rozléhá na všechny strany.

Nuže z vroucnou horlivostí
srdce odvírám,
nebes králi k počestnosti
píseň zazpívám.

Jehož si oblibuji,
že srdečně miluji,
k jeho službě duši,
tělo mé obětuji.

Když nebeský pán
požádá mé spanilosti,
má vůle se poddává
k jeho libosti.

Čistotu srdce žádám,
marný svět zanechám,
na Božskou dobrotivost
důvěrně se skládám.

Pročež, pane dobrotivý, nechť jest dobře, muzikální chválu vzdejme všichni v tuto dobu, chvalme jej na všechny truby, píšťaly, spolu bubny. V té muzice ať se všechna chvála a čest urodí.

GILAR

Co se nám zdá, milí spolu páni bratři, já se domnívám, poněvadž jsme my již naši předsevzaté povinnosti zadost učinili, že bychom mohli naši bandu rozdělití a zas někam jinde odejítí.

ZAJÍC

Nemluvíš nepravdu, neb proč by na jednom místě velmi dlouho se zdržovali a čas, který vždy jako voda běží, prodloužovali, tak tehdy my naše hudební nástroje sebereme a pak na jiné stanoviště se odeberem.

POSLUHA

Co to znamená, že se vy domlouváte, jako byste měli jinam odjítí, ale poshovte jen maličko, neboť jako jste s povolením pána toho domu své rekreací užili, nebylo by slušné, aby bez vidomí jeho a tak náhle, jako by vám něco ublíženo bylo, pryč odešli.

GILAR

Není náš způsob a obyčej dlouho se odtáhatí.

POSLUHA

Pravíte, že není váš způsob, a se ten způsob nachází u nezdvotilých lidí.

R.

Lehce nás váží, když mu všemožnou čest proukazužeme.

POSLUHA

Ba dobře se čest proukazuje, kdo nám dobře platí.

HOSPODSKÝ

(přichází) Co zde máte mezi sebou, zdalž se vespolek hádáte?

POSLUHA

Ještě se tak dalece nehádáme, ale by k tomu brzo přišlo, poněvadž tito čtyři hudebníci již minějí pryč odejítí, ješto já bez vůle a vědomosti pána propustití nechci.

HOSPODSKÝ

Dobře máš, učinils tvou věc, jako věrný služebník, a copak, vy páni muzikanti, když miníte počestně odejítí, jest svobodná věc, ale vaše outraty mi dobře zaplatití, to teď bude naše řeč.

GILAR

Ó pane, tak tehdy jsme my při našem odchodu jako dlužníci uznáni? A ne jináč, než že zůstáváte dlužníkové, dokáť co jste strávili mi nezaplatíte; jen považte, kolik dní jste u mne dobře trávili, já maje při vašem příchodu stádo husí, druhé kačen, kapounů, a co ke mně do-

neslo se zajíců, ano všechno čtverého braku maso, to samo bez jiné přípravy není, a co mám o trunku fícti, víně, pivě, rozolce, právě se mi přiznejte, zda též jste v čem trpěli jaký nedostatek, jistě pravím, že to fícti nemůžete.

STAR Ovšem, milý pane, že řícti nesmíme, abychom v čem nějaký nedostatek byli trpěli, poněvadž všeho bylo hojnost. My jsme se ale na lásku pana hospodského skládali, poněvadž jsou oni k veselosti náchylní a že jen předece dost marný trunek za větší peníze pomine, tehdy jsme se domnívali, že taky nějaká částka nám z toho udělena bude, a že my ten nějaký kost od nich zadarmo obdržíme, za kterouž nám od nich poukazanou lásku a přívětivost že nejponiženěji děkujeme.

HOSPODSKÝ Ó, holečkové! Daremná byla všechna ta naděje, na kterou jste se tak opovážlivě skládali. Copak si myslíte, že to všechno, které jsem vám jmenoval, do mojího dvora jako sníh neb dešť z oblaků přšelo neb do mých sklepů že potokově jednotejně tekou? Ó, milí bratři, to všechno mne veliké peníze košťuje a teď z toho nic nezískám, a vy mi vaše outraty zaplatit musíte, a ne jak byste mínili, utřa fousy pryč odejítí.

R. Ó, náš nejlaskavější pane, nemrzejí se tak tuze, my se předece na jejich lásku skládáme a důvěrně žádáme za odpuštění, jak oni nás dohánějí k placení, ať se děje co se děje, my na ten čas dokonce čím platiti nemáme.

POSLUHA Mí se zdá divná věc na vás, a brzy bych se tomu smál, slyše vás se teď tak nedostatečnými stavěti, kdežto při tanci tuto všeho dostatečně žádali jste míti, jako by vám z panství peníze přicházely, a když jest zapotřebí peněz klasti, to jak by vám kapcy vymetl, zhoľa nic není.

ZAJÍC Ouve, ouve, jak jsi moudrý, a bezmála tys byl jednou v městě a dvakrát na dědině, neb ty žádný způsob mezi lidským společenstvím neznáš, a ty jsi snad na první službě u toho pána za služebníka, ale tato věc, že hospodský a muzikanti jsou jeden svazek, poněvadž jeden bez druhého jest nic, neboť pan hospodský neb šenkýř, obzvláště který v Míchala věří, copak prodá neb vyšenkuje bez muzikantů? Hudba musí k takovému trunku hosti vábit a peníze do šentýše přivádět, ty se to teprv učiti musíš.

HOSPODSKÝ Aj, aj, aj, jací studenti, kdepak jste vy ty školy studovali, snad v Paříži, a váš pan profesor Darmojed se jmenoval, u mě ten způsob ale není, u mě jest na prvních dveřích napsáno: Dnes za peníze a zejtra darmo. Na to máte vy pozorovat, a ne na místo placení se hádati. Tomu daremnému hádání hned konec učiníme. Sklepníku, všem těmto seber jejich nástroje, poněvadž nechtějí platiti, aspoň tímto ten jejich protrávený kost musí se nahraditi.

(Posluha jim bere nástroje hudební.)

GILAR Ó, pane, pane, kampak se poděla jejich k nám přívětivost, že se tak náhle proměnila proti nám v ukrutnou zuřivost, neb když my naše nástroje pozbudeme, jinou živnost nemáme, čímžpak naši živnost provádět moci budeme, ach, odpustějí nám, nejlaskavější pane, toto prohrěšení a nechtějí nás přivádět k ztrátě, k hanbě a do života soužení.

HOSPODSKÝ Ano, ano, k zemření, a kdyby takoví darmožrouti častěji ke mně přicházeli, kdepak bych já se poděl, musel bych i s mým celým domem přijíti v zkázu; než abyste nemyslili, že k vám žádné milosrdenství nemám, tehdy odejděte, kam se vám líbí a šetřte pilně, co ve světě pasíruje, pak po nějakým čase ke mně se navratte, předložte svými slovy tak slušnou lež, kterou já za pravdu uznati moci budu, pakli to dokážete, já vám zas nástroje hudební vydám, a skrze ty všechny dni dobře míti budete, a k tomu, abyste předece něco k živnosti vaší měli, tehdy sklepníku, vydej jim aspoň jejich píšťaly, ať netrpějí nouzi a bídy, a teď v pokoji odejděte a na to, co jsem vám přidržel, dobře pamatujte.

(Sklepník jim odevzdává klarinet a flautnu.)

R. Co nejponiženěji, nejmlejší pane, za tvou lásku a nám proukázanou milost děkujeme a všichni společně se vši přičinlivostí se podrobujeme.

(Hospodský a sklepník odchází. Kůr se zavírá.)

GILAR Ó, běda nám, co jsme učinili, když za ten kousek jídla naši celou živnost jsme ztratili.

ZAJÍC Nechť hrom do toho stavení z čistého jasna bije a nechť toho sakramenského kujóna všichni čerti do horoucího pekla vezmou, když on nám takovou hanbu učinil, co se nám nikdy od žádného nepříhodilo, a to ještě nás o naše nástroje připravil, jaká to hanba pro naši bandu.

STAR Věřte bratři, není-liž to ďábelský lhář, když nám vyčítal, co jsme u něho strávili, počítal stádo husí, kačen, kapounů, a my zřídka tam jsme celý dvůr prázdný viděli, jen trochu smetí a neřádu, napočítal zajců a všelijaké zvěři, tak jako by byl pan oborný, že by všeho dostatek měl, napočítal všelijaké domácí stravy, a zatím bylo vidět černé neoblíbené stěny a pavučiny viset jak nějaké opony. Na mou duši to je lhář. A přitom jaká čistota, všechny džbánky a sklenice zaneřádné, že sotva od nich bylo dno vidět, ach, až mě hrůza přechází, když já na to myslím, a mdlo v žaludku je.

ZAJÍC Ale, ale, bratři! Kdopak je této naší případnosti příčina? Kdož nás tehdy svedl? Přiznej se, zdaliž ne ty sám? Zdaliž ne ty nás do každého kouta nestrčíš, uši ke všem klevetám nasadíš, daremným a ničemným slibům věříš, my co jsme k této hospodě ani nemysleli, a ty jsi nás svedl, že zde dobře mítí budeme, chválils, a hle, na mizinu přišli a tak jak nějakí tuláci ve světě býti musíme, copak s těmi samými píšťalkami vyděláme? Ó hrůzo, ó strach!

GILAR Co se stalo, to se stalo, nedělejte opět mezi sebou většího sváru a nevole, neb kdyby nás lidé slyšeli, a tomu, co se nám přihodilo zrozuměli, tehdy nic jiného, jen že by se z našeho neštěstí vysmáli a my bychom při naší vši ztrátě hanbu zakusiti museli, raděj se spokojte a jinou starost před sebe vezměte.

ZAJÍC Milí bratři, pomněte na to, že vám od toho cikána hospodského, nemohu mu jinak říci, povéděno bylo, abychom pro něho nějakou lež tak vymyslili, kterou by on za pravdu uznati mohl, což on, jestli to dokážeme, naše věci navrátiti a tři dni u něho dobrých věcí užiti přislubuje, tehdy o to se starejme.

STAR Dobře ty máš, lépe jest nám se spokojiti, nežli se hádati a domrzeti, proto všech nás v tom vůle byla, ale předce ten staframentský huncút velký škrupl nám do hlavy strčil, a to si třeba dobře rozmysliti a slušný způsob uhodnouti.

R. Já nyní při tom vašim rozmlouvání taky řeknu, že si musím za velké štěstí pokládati, nebo tento hospodský ač byl grobián, však byl na nás laskavý, když nám snad nástroje naše schoval a zas vydati slíbil, kdyby nám toto byl podržel, větší ztrátu byl by učinil.

GILAR Co se ale domníváte, jakou lež bychom mohli vymysliti, kterou by on za pravdu uznal. Já bych tak za pravdu soudil, poněvadž že on řezník, abychom o volích nějakou lež vymyslili, zatím zdá-li se vám komu býti co prospěšnějšího, ať se prohlásí, mi bude tím milejší.

ZAJÍC Staň se tak, jak jsi předpověděl, vinšujeme, ať se v tom jednání nás všech oumysl srovnává.

GILAR Dejte tehdy dobrý pozor, když já budu jemu jistou novinu vypravovati, hleďte mou řeč dokonale potvrzovati, zatím pojďte hledět do nějakých měst našeho zisku, nic nám jiného nepožůstává.

(Tito odchází, předek se zatahuje, pak se přistaví dva stoly a ke každému dvě stolice. Pak se celý kůr otvírá a muzika hraje. U hraní přichází jeden pocestný a posadí se k stolu.)

GILAR Dobrý večer vinšuji a prosím za pohodlné odpočinití.
HOSPODSKÝ Dovoluje se na všecek způsob, jen se pán posadit a odpočinout. Kde-pak nebo odkát je jejich cesta?

- GILAR Já jsem, pane, již dost veliký kus světa přeměřil, já jsem šel až na turecké hranice skrz Polsko.
- HOSPODSKÝ Tehdy bude pán vědět něco nového?
- GILAR Nevím, čím bych tak dokonale sloužit mohl leda blízko hranic tureckých nejméně řeči mezi lidmi bylo, že neobyčejně voly skrz Polsko a Uhry hnátí budou, a obzvláště takové voly, mezi kterými mají míti své váhy na padesát, šedesát i sedmdesát centýřů, a rohy jedenkaždý má míti na deset sáhů dlouhé.
- HOSPODSKÝ I co, co, jeden vůl šedesát neb sedmdesát centýřů? To je lež, copak myslí pán, já jsem toho řemesla, ano, já před pár lety s dalekými handlíři jsem handl vedl, ale ani o patnácti centýřů jsem neslyšel, a k tomu kdepak by takový dobytek v ouzké cestě mezi horami šel, nebo to jest šifka, každý roh na deset sáhů, a to jest lež od takových lidí vymyšlená, kteří jak jsou živi vola neviděli, tomu já nevěřím.

(Přichází druhý, posadí se k jinému stolu a žádá holbu piva.)

- ZAJÍC Prosím o holbu piva, pane hospodský!
- HOSPODSKÝ Hned, hned, pane. Odkud pán, odkud jde?
- ZAJÍC Má cesta jde z polské krajiny od Moldavy.
- HOSPODSKÝ Copak tam nového ale slyšet, snad pán taky něco o tom bude vědět, ten pán, který zde odpočívá, vykládal, že jde až od tureckých hranic, tehdy o příchodu nějakých náramně velikých volůch byl něco slyšel.
- ZAJÍC O tom taky jsem slyšel a skrze to bych tomu i víru přiložil, nebo když jsem šel skrz Polsko, tehdy od krejských ouřadů množstvím lidem nařízeno bylo, obzvláště kde jsou cesty mezi horami, všechny stromy, nechť jsou jakékoli, na třicet sáhů v šířce vysekati, a na strany odvésti, co se skrz tyto voly v krátce vykonati mělo, já sám na tisíce lidí se sekerami a pantoky potkal, kteří již k té práci spíchati museli.
- HOSPODSKÝ Tak tehdy by to přec pravda byla o velikosti těch volů, o kterých ten pán prve byl pravil, může být, svět jest veliký, všelijací tvorové se v něm nachází.

(Přichází třetí a křičí.)

- STAR Žejdliček pálenky, pane hospodský!
- HOSPODSKÝ Pěkně vítám, pěkně vítám, posadit se.
- STAR Dovolej, pane hospodský, nebo tuze jsem unaven.
- HOSPODSKÝ Jen, jen se posadit a dobře sobě odpočinout, a jestli pán něco k jídlu poroučí, jest hotovo.
- STAR Prosím, abych sobě odechnouti mohl.
- HOSPODSKÝ Kámpak nebo odkud jejich cesta?
- STAR Má cesta je z Uher do Slezska.
- HOSPODSKÝ To mě těší, že slyším, že jde z Uher, zde tito páni jsou pocestní, kteří skrze Polsko a Uhry svou cestu konali, ti vykládali, že tam skrze Uhry neobyčejně velikosti dobytek, totižto volové se ženou, takéli pán o tom slyšel?
- STAR O tom, pane hospodský, dobrou povědomost mám, nebo já jda skrz Uhry, právě se mi trefilo zůstat v pustém místě přes noc v jedné hospodě, která z jedné strany na deset mil, z druhé na dvanáct mil od města zdálana byla, tam tehdy stal se křik, že hrozně velikosti voly ženou, při té hospodě pak z jedné strany teče potok, přes který most dřevěný jest, stalo se, že z těch volů jeden jda na kraji, pro veliké rohy od druhých byl dole strčen, nohy zlámal, a tak na místě ležeti zůstal, v tom křik a škoda. Byl tam ale hostinský masař, jiné rady nebylo, než že ten vůl, když z místa nemohl, dobit býti musel, zas opět jim napadlo, že hospoda v pustině byla, nebylo od koho co za maso utržit, teplý čas byl, nehodilo se je, aby zasmrdlo, nechati, pozůstalo na tom, že je ménějí z kůže stáhnout, do země zakopat. Trefilo se, že do té jisté hospody také čtyři hosté přišli, tito podle jejich způsobu zdáli se jako by hudebníci byli; tito když trochu odpočinuli a co se děje vyzkoušeli, že již kopají jamu, aby maso z toho vola do země zakopali, i prohlásili se ti čtyři hosté řkouce: Pane hospodský, žádáme

my o milost, škoda toho volového masa do země, my se prohlašujeme, jestli nám je jak sluší připravití chtějí, my je všechno ve čtyřmécitma hodinách sjísti chceme. Na to se ozve pan hospodský: I co, páni, kdepak byste je dali, nebo z toho vola nanejméň jest pětáčtyřicet centýřů masa, tak by trefilo jednomu každému přes jedenáct centýřů, dyť vás vidím, že jste lidé subtýlní, kterak za čtyřmécitma hodin byste je snědli, a jestli to dokážete, já mám v sklepe několik beček dobrého starého vína, tehdy pro ten špás dvě bečky toho vína vám k tomu masu, jen abych to viděl, obětuji, abyste se při tom jídle jak náleží občerstvili. Tu hned ti čtyři: Ano, ano, pane hospodský, jen brzy ať se hoduje, my jsme zavázáni k tomu, a pakli by se to do čtyřmécitma hodin nestalo, budou nás mít ve své moci. Tehdy od té chvíle hned se co nejpilněji hotovilo, pak když bylo již něco hotové, sedli ti čtyři k stolu a dobře sobě chutnatí nechali, a když se drobet nasýtli, zapískali trochu na svých nástrojích, dokud zase jiné se nezhotovilo. Co se ale velikostí kůže z toho vola dotýče, tou kdyby byl na řemínky rozkrájel, tak by mohl celou Evropu obtáhnouti. Tak hodinu po hodině pořád seděli, jedli a pili, až všemu masu v těch čtyřmécitma hodinách konec učinili, a dvě bečky podle příslibení pana hospodského vytroubili.

(Nyní přichází čtvrtý.)

SCHUBERT Žádám, pane, holbu piva.
HOSPODSKÝ Sklepníku, dones tomu pánu holbu piva.
POSLUHA (přináší holbu a praví): Posadte se, pane, a složte váš filec, jest to těžko na sobě držeti.

(Tento se posadí a píše.)

HOSPODSKÝ (opět začíná svou řeč k třetímu) Ale ještě, pane, prosím, jakpak velicí byli tito čtyři chavalíři, co se tak udatně s tím masem a vínem šermovali, anebo jaké ty své hudební nástroje měli, poněvadž se jim oni hudebníci býti zdáli?
STAR Co bych o udatnosti jejich mohl říci, takové postavy byli jako my zde a nástrojů jiných jsem žádných neviděl, jediné jakési píšťaly a jiného nic.

HOSPODSKÝ Věřm, věřm, pane, ale bych je také rád viděl.

(Stává od stola a drže si čelo vykřikne:)

Hola do sakramenta, přišlo mi na paměť, neboť před nějakým časem tu takoví hosté hudebníci najítí se dali, několik dní u mě se pozdržice pořád jídla sobě poroučeli, až mi celý dvůr vyprázdnil, a co jsem v sklepe měl sudy s vínem, také mi vysušili, pak když přišlo k placení, neměli čím platiti, a byl toho veliký rejstřík, který až dosavát schovaný mám, tehdy něco málo, jejich trouby a housle jsem jim za to všechno sebral, jen každému z nich nejakou píšťalku na jejich velikou prosbu jsem zanechal, pročež tito pro hanbu museli dále mašřovat, jistě, jistě že oni to byli, o kterýchžto ten pán tento příběh vykládá, i kdež tam ty darmožrouty čertí zanesli, na to pak všechno, poněvadž špás miluji, a těch jsem poznal dobrých čtveráků býti, tuto milost a základ jsem jim předložil, aby se za nějaký čas ke mě zase navrátili a mi takovou lež, kterou bych já za pravdu uznal, pověděli, tehdy příslibeno mají, že jim vzaté nástroje navrátím a ještě tři dni darmo dobře trávití dám.

SCHUBERT Dovolěj, pane hostinský, některé slovíčko promluvití.
HOSPODSKÝ Ať se líbí, ať se líbí, těšilo by mě, kdyby pán také něco nového promluvil.

SCHUBERT Nemají mi za zlé, že jim chci do řeči vkročiti, poněvadž slyším tyto pány něco podivného jim oznamovati, totižto neslýchané velicí volí z turecké země že se ženou a o těch čtyrech v daleké hospodě hostech, kteří za čtyřmécitma hodin toho vola přes pětáčtyřicet centnýřů masa

snědli a dva sudy vína při tom vypili. Uznávají, pane, toto za jistou pravdu?

HOSPODSKÝ Ovšem že to za pravdu uznávám.

SCHUBERT

Tak dobře, bravo, bravo, pane! Staňte, bratři moji, tu máme, náš základ jsme vyhráli. My jsme ti čtyři, kterýž od nich pro lež do cizích krajin vyslání byli a oni nám naši lež vlastními ustrní za pravdu potvrdili, ale prosím, pane, jak mohli tomu věřit, aby tak velcí volí vyrostli, a třeba by to bylo, kdepak by jeden člověk za čtyřmécitma hodin tolik sněsti mohl, toť jest v hrdlo lež, a oni ji za pravdu vzali, pročť jak se sami zavázali, naše nástroje od nich žádáme navrácené mít, stůl ať jest pln, nebo jsme lační, chceme posílení býti.

HOSPODSKÝ

I nechť vás, ať vás tisíc hromů již vás sem přineslo, ach, mám-liž já vám dokonale věřiti!

BANDA

Zde naše nástroje, který nám zanechali, snad potvrdit mohou, že my to jsme. Ale pane, na jiné věci záleží, my jsme s naším kumštem a študii jejich po nás žádané lži zadost učinili, a oni nás za darmožrouty prohlásili, což není slušno, to nám od nich musí trojnásobně nahrazeno býti.

HOSPODSKÝ

Dones brzy jejich zachované nástroje, ať se obveselují, obstarej v kuchyni, přichystej na stůl, ať se počerstvují.

(Sklepník přináší nástroje a praví:)

POSLUHA

Zde máte, páni muzikanti, tyto nástroje, který vám byly zadrženy, bylo mi srdečně líto, ale nyní jsem potěšen, že jste se vynasnažili svou vymyšlenou lží se u mého pána vyplatiti, pročť posadte se k stolu směle a zahřejte nám společně vesele.

(Hraje muzika.)

R.

Dobře jest nám povídáno, páni hosté, že jsme my náš kontrakt s panem hospodským vyplnili a on se zavázal nás tři dny nesproště kostýrovati, a zatím my si hrajeme a nepřináší se nám jídlo, nic, rač od toho huncúta pryč se odebereme, a vám, páni hosté, za vaši přítomnost uctivě děkujeme.

HOSPODSKÝ

Co, co, co, to jest pěkná věc, za lásku a náchylnost tak se proukazujete, místo poděkování huncútem nazývati, marš, marš, marš!

SMRT CECILIE

Smutnohra o dvou jednáních

Hrající osoby

Allmach

vladař

Tiburk

Valerian

}

*vyznavači římského katolického
náboženství*

Cecilia

Žalobní

Radní

Popravčí

Několik měšťanů

Sloužící

Několik žoldnéřů

JEDNÁNÍ I.

(Vítěz vladař Almachus na trůně sedí, při něm služebník a žoldněř; žalobník přichází.)

ZALOBNÍK Čest a zdraví budiž tobě, náš vladaři! kterýžto vůli jasnosti císařské vyplňuješ, což od něho sobě mocí danou ve vši opatrnosti dokazuješ, obzvláště kdož se rozkazu tvému protiví, trápením, ano i smrtí vyhrožuješ. Ejhle, mocný vladaři, já z vroucné horlivosti před tebou se představuji. Bych děle netajil, čímž bych tvůj rozkaz rušil, tobě nevhodnú věc na dvouch statečných rytířích, Tiburciu a Valeriánu a spolu oddané panně Cecílii oznámil. Neboť tito rytířové oumysl svůj změnivše, naše bohy opustivše, nám odporné a neposlušné bídné křesťany následují; jejich náboženství zachovávají, těla usmrcené a zbité pochovávají, náš pak slavný obyčej ve všem zamítají. I zdalížpak toto jejich protismyslné jednání přenéstí moci budeme, abychom jich z těch skutků nekáráli?

VLADAŘ Jest to věc o těch rytířích, kterou mně přednášíš, pravdivá neb jen vymyšlená, nelze mě k tomu připustit, aby oni omámili se nechali.

ZALOBNÍK Věz vladaři, že není nic vymyšleno, než oblib sobě, aby se před tebe představili, zajisté zkusíš, že má řeč klam není.

VLADAŘ *(Nařizuje svým sluhům odejiti, těch dvouch rytířů dovésti.)*

Jdětež vy sluhové a pod největším poslušenstvím těch dvouch jmenovaných rytířů sem přiveďte.

ZALOBNÍK Ó neštěstí, které tak hodných, mocných a statečných hrdinův potkati má, zaslouženo jest politování.

V ý s t u p 2.

RADNÍ Čest a sláva budiž tobě, náš vladaři, kterýžto z moci císařské jasnosti nám jsi představený, dlé čehož já jakožto při radě pozůstávající, všechnu vážnost a poslušnost jménem celé naší obce tobě po všechen čas obětují.

VLADAŘ Vděčný jsem z této mně prokázané cti, kterážto od tebe jest učiněna, za což také všemožnou vřidností se odměniti chci; naproti ale, což se nejvyššího poručení týkati bude, dle spravedlnosti pokráčeti mívám.

RADNÍ Nejslušnější věc představeného vladaře, v čemž já také s mou radou chci napomáhati.

VLADAŘ To já sobě vlnšuji prospěšnú a nápomocnou radu míti, poněvadž nelze jednému samému všech lidí a jejich náboženství i obchody znáti, jakož když sobě spolurada k tomu dopomáhá.

(Přichází sluha s vyřizením.)

SLUHA Náš představený pane vladaři i spolu radní! S vši uctivostí jeden měšťan před jejich milostí předstoupiti povolení míti žádá.

VLADAŘ Neodpírá se, nýbrž svobodný přístup se jemu povoluje.

(Sluha odchází.)

RADNÍ Snad uslyšíme nětco nového při našim prvním posezení.

(Přichází měšťan s tím sluhú.)

MĚŠTAN S největší uctivostí potěšen jsem, že jest mně dovoleno před velikomocného vladaře vstoupiti, poněvadž mne příčina mé horlivosti k tomu nabízí, abych ji před tvou milostí přednésti mohl.

VLADAŘ V čempak ale ta příčina tvé horlivosti pozůstávati má, rád bych brzy věděl.

RADNÍ Jen srozumitelně!

MĚŠTAN Známo jest nám, velikomožný pane, že nejvyšší poroučení jest, abychom

naše bohy ctili a jim oběti činili, a ejhle! což mně až hrůzy způsobuje, o čem vyjádřiti chci; neboť oni vzácní a vznešení páni Tyburcius a Valeriánus i spolu oddaná urozená panna Cecilia svůj oumysl změnivše, naše bohy opustivše, nám odporné, neposlušné a bídné křesťany následují, jejich náboženství zachovávají, jim k živnosti ze svých statků dopomáhají, náš pak slavný obyčej ve všem zamítají; i zdalí pak toto jejich protismyslné jednání nezasluhuje trestu, aby před tvou soudnou stolicí povolání byli.

VLADAŘ

Slušná věc jest, že si proti rozkazu císařskému činěné nepravosti netajil, nýbrž bude tobě dáno za čest, že si naše nařízení hájil, máš tehdy jakožto náš měšťan míti místo při našem stole, až se ta věc vyšetřiti má — — Vy pak, sluhové, hned jděte, těch dvouch obžalovaných plně vyhledejte, pak bez všeho prodlení před náš soud přiveďte.

SLUHA

ZOLDNĚŘ

Ve vsi ochotnosti rozkaz tvůj vyplníme.

Zajisté že nám z očí našich a ruk neujdu.

(Žoldněři a sluha odcházejí.)

VLADAŘ

Jest ta věc o těch znamenitých pánech, na které jsi tvou žalobu přednesl, pravdivá neb jen vymyšlená, nelze mně k tomu připustit, aby oni omámiti se nechali, lépe jest k víře podobné, kdyby nejací sprostí lidé podvést se dali, a jiné víry se přidrželi.

MĚŠTAN

Viz vladaři! že není nic vymyšleno, což jsem na nich vlastníma očima spatřil, neb jakž bych já na tak vzactných panuv podvod a lež před soudem dokázati mohl.

RADNÍ

Já o tom nepochybuji, že by svedení nebyli, poněvadž já je dobře znám a při všelikých našich slavnostech a veselostech jsem jich vidíval, nyní ale již minul dost dlouhý čas, v kterémž nejsou k spatření; tehdy jsem se domníval, že neb skrz kupectví aneb z jině přičiny z domu svého vyšli a k spatření nejsou, zatím jiného jsme se na nich domakali, uzmíme, k jakému konci to přijde — — —

MĚŠTAN

Ó, kdyby jen na málo osobách pozůstalo, ale jest se což obávají, aby se více obecného lidu nezakazilo; neb když poznají, že urozený stav se od bohův odlučuje, snadně i sprostí v jiného, v nově vymyšleného boha věřiti a ctíti budou; s čímž naše město před císařem k ošklivosti přijde. Toho neměj v pochybnosti, neb jestliže tento nálež k vyšetření přijde, nebudem šanovati žádných nástrojů k mučení, aniž budem zanechávati přestupníkům statků a mohovitosti k vyžívání, aniž bude žádný od ukrutné smrti vysvobozený.

VLADAŘ

(Tyburcia a Valeriána přivádějí.)

ZOLDNĚŘ

Podle rozkazu nejvyššího těchto přivádíme, jichžto jsme při počtě boha svého natrefili.

VLADAŘ

Což nového a podivného slyším o vás, že vy, tak stateční, krásní, ke všemu způsobení, proč stav a dům zohavujete, statky své chudým rozdáváte, proti císařskému poručení jednáte, zbitě mrtvé těla pochováváte, chcete vy také bídných a nuzných křesťanův následovníci býti?

TIBURCIUS

Ovšem, tak jest, že žádáme býti v počtu těch, kteří pohrdají tím, což se zdá něčto milého a krásného býti, a miluji to, což protivné a ničemné, ale vskutku dobré jest.

VLADAŘ

TIBURCIUS

Vylož mně to, jak dovedstí míníš.

Důvod toho tento jest, že což nám svět ukazuje a svým milovníkům slibuje, totižto krásu, bohatství, hodnost, to se zdá, že jest něco, ale to jest jen marné, krátké a púhé nic, protože brzy pomine a dokonce hyne; ale život budoucí, na kterýž lidé nedbají, že ho nevidějí, zdá se býti nic. On pak vskutku a v pravdě jest trvanlivý a nevyměnitelný, kdež veliká odplata jest dobrým a trápení bez konce bezbožným.

VLADAŘ

Rozumná jest tvá propověď, však ale s naším obyčejem a poručením se nesrovnává; nám na tom pozůstává, abyste bohům našim se klaněli a je ctili, což jestliže neučiníte a poslušenství nepodrobíte, jistě bez všeho dalšího prodlévání těžkou smrt okusit musíte.

VALERIAN

Ó vladaři! Lépe jest nám časný, na krátce trvající život ztratiti, nežli

života věčného a blahoslaveného se zbavit. My v pravého boha věříme, od kterého hojně věčnou odplatu doufáme, tvým pak modlám klaněti se nebudem; raději tu nejukrutnější smrt podstoupit volíme.

VLADAR

(Obrací se k radnímu.)

Když tito poučení našemu odpírají a sami na smrt se odvolávají, tehdy dávám tobě plnomocenství je hned z toho místa se strážnými vyvésti, k onému chrámu, kdež jsou naši bohové, představiti; pak nebudou-li chtít tito obět jim činiti, rozkaz je hned na popravním místě mečem odpraviti.

**MĚSTAN
VALERIAN**

Staň se — — — ve vši opatrnosti tento rozkaz vyplníme.

Ó, vy od nás vyvyšování vůdcové, kteří nás doprovodit máte z temnoti světské k věčnému světlu; z bídy a ze žalosti do neskončené radosti; od lidského protiventství do nebeského blahoslavenství, k tomu jest cíl náš, po kterýmž s celým srdcem toužíme, a bez nějakého strachu k smrti brzy s nevslovitelnou veselou myslí chvátáme.

(Odcházejí pryč, vladař a radní zůstává.)

RADNÍ

Za podivnou věc mně to přichází, patříc na ty krásné a vzácné mládence, že tak směle a vesele opustí všecko své jmění a zboží, nestraňují se popravním mečem, k hroznému smrti sami chvátají, kdežto jest strach na smrt jen pomysleti.

VLADAR

Což jest div té zaslepenosti; než vymyslnost nové jakési víry, v kteréžto mnozí sobě zakládají; ale cožpak naši bohové řeknou, že se jim čest ujímá, oni se budou chtít mstíti, když nám štěstí našemu budou chtít odpírati; budeme tehdy muset přísnější ostrosti proti křesťanům pokračovati.

RADNÍ

I ovšem, než ale nyní zapotřeba jest nám užívati opatrnosti, poněvadž tito dva bratři jsou mnohým jméním zaopatřeni a jistě že ona mladá paní Cecilia je pod svou mocí má; jestliže čas prodlužujeme, ona je jinam odnese, neb je mezi chudé rozdává, my pak z toho nic mítí budeme. To se vyřídí, neb ti, kteří odtud vysláni jsou, ví což činiti mají, v krátce přečkávám.

VLADAR

RADNÍ

Bylo by k vinšování.

(Přicházejí žoldněři, sluha a Cecilia.)

ZOLDNĚŘI

Z maličkého nám daného znamení vyrozuměli jsme, což činiti máme, napadli jsme onu mladou paní, kteráž množství peněz chudým rozdávala, těch pak dvouch k smrti vedoucích obveselovala; aby pak nám z očí neušla, tehdy jsme onych popravcům v moc odevzdali, tuto pak zajavše, před tebe přivádíme.

RADNÍ

Opatrně jste učinili.

VLADAR

Vidím tu býti krásnou osobu, jakéhopak jsi ale stavu a jaké jest jméno tvé aneb jakéhož jsi náboženství?

CECILIA

Já jsem vzácného rodu, a ještě vzácnějšího náboženství.

VLADAR

Jakpak ty můžeš mítí jiné vzácnější náboženství, nežli jest římské bohy ctíti a jim poklonu činiti?

CECILIA

Sprostá jest tato tvá otázka, neb se na dvojí rozum vykládati může.

VLADAR

Odkud jsi ty takové smělosti nabyla?

CECILIA

Od mého dobrého svědomí a z pravdivé víry.

VLADAR

Tak ty svou víru za pravou vyznáváš a naše bohy ctíti se zpěčuješ.

CECILIA

Ovšem, neb jakým svědomím bych já pravého boha, kterýž všem stvořením vládne, celý svět řídí a spravuje a své ctitele věčně odměňuje, opustila, nežli tyto vymyšlené kamenné a dřevěné modly, kteréž pouhé nic jsou, ty abych ctíla, i to jest pouhé mámení a nástroj ďábla. Totižto ti pravím, vyvol sobě z dvojího což chceš. Nebo se tvé víry a Krista zapřeš aneb bohům našim obětuj, abys zase milosti u nás obdržela.

VLADAR

CECILIA

Ó soudce hanebný! byla by to milost, kdybych já pravého boha se odřekla a blud ctíla? Ano, to bych právě za vinu a nehodnú milosti se učinila.

VLADAŘ Víš-li, že mám moc od císaře danú, můžu udělit život nebo smrt.
 CECILIA Nerozváživě mluvíš, jak jsi soudce, usmrtit můžeš, ale usmrcenému život navrátiti vstavu nejsi.

VLADAŘ Já pravím, obětuj bohům, sic těžkú smrt okusíš.
 CECILIA Nebuď tak nesmyslný, němému a tvrdému kameni oběť činiti; já mile-
 ráda z lásky k mému bohu i tu nejtěžší smrt podstoupiti volím.

VLADAŘ Nemáš u mne více milosti, když se přikázání mému protivíš — —
 hned v tu chvíli ji vezmete a s mečem jejimu živobyti konec učíte!

(Vladař odchází pryč, žoldnéři a katové ji odstupují.)

CECILIA Ó přesladké slova, dražší nad zlato a drahé kamení, skrze kteréž já
 uvedena budu k tomu, jehož miluje duše má, kterémuž já jsem ne-
 porušené panenství obětovala.

ZOLDNEŘ Ó šlechtná panno! Proč jsouc ještě tak mladá a krásná, nad odsouze-
 ním k těžké smrti se raduješ, učíš ještě jiný oumysl, jistě že, ač jsi
 v našich rukách, od té smrti vysvobozena budeš.

CECILIA Ó moji milí! Já se s radostí tomu ortelovi poddávám, aniž se rmoutím,
 neb vím, že mé sličnosti neztratím, ale tím více od mého ženicha
 ozdobena budu, za můj vzdejší hliněný domeček královský palác ob-
 držím; vy pak vaše poroučení na mně vyplňte, jen ještě malú chvíličku
 o pozhození žádám, abych, dokud živa jsouce, ještě čest bohu mému
 vzdáti mohla.

KAT Čiň brzy, což činiti chceš.

ARIA CECILIE

1.

K tobě bože na výsosti očí svých pozdvihují,
 když již smrt v meče ostrosti proti sobě spatřují.
 Ač tělo násilné smrti přítomně se strachuje,
 duch k líbeznému usnutí těší se a raduje.

2.

Když rozjímám, nic nevšímám všech radostí v tom světě,
 smrt na se ráda přijímám, doufám, že mně rozkveté
 ratolest mi připravená u ženicha milého,
 jemuž já jsem zasnoubena pro slávu jména jeho.

3.

(Na zem kleká.)

Z horlivosti na zem padám, nehodná služebnice,
 v toužebnosti prosím, žádám koruny mučednické,
 hlavu pod meč nakloňuji pro čest křesťanské říše,
 duši do ruk obětují Pána Krista Ježíše.

Melodia

CECILIA Když považuji neobsáhlou moc boží,
 krásné stvoření spatřuji,
 nebe, zem i na moři
 mysl má se pozdvihuje
 k božskému zvelebení,
 srdce lásku zapaluje
 k věčnému díků činění.

K němuž já toužím srdečně,
 jakožto tvorci svému,
 sloužiti jemu skutečně,
 bohu nejvyšš svatému;

ont jest můj dárcce života,
původ mého spasení,
nejlaskavější dobrota,
mé duše potěšení.

Ó kterakž já býti nemám
pohnuta k milování,
jenžto na sobě znamenám
mé božské povolání;
rač mně, bože, milost dáti
v mém stálým předsevzetí,
mé panenství ostříhati
míti vždy v své paměti.

VALERIAN

Má panencko nejmilejší,
kéž bych našel milost
od této chvíle nyníjší,
mohl zkusit tvou slíčnosť,
kteráž dává srdci mému
nejlaskavější podnět,
to jest k stavu manželskému
nejupřímnější obět.

Čiň co čiň, vyplnit musíš,
co mé srdce požádá,
vůli mé lásce nezrušíš,
jenž se v tobě zakládá,
tys má jediná herlička,
nade všechno milejší,
tys cukrová holubička,
nad střed medu sladčejší.
Nejen krása a spanilost,
jenž se na tobě vidí,
nýbrž moudrost a vševyhlídňnosť
mně se při tobě líbí,
plně ctnostné tvé jednání
mně poskytlo příčinu
k manželskému obcování,
chci mít tebe jedinou.

CECILIA

Ctný a šlechetný mládenče,
tvé cti nezavrhuji,
počestné lásky manželské
nikoliv potupuji,
však ale zadržán býti
musíš oumyslu svého,
nesmí ke mně přístup míti
nižádné mužské tělo.

Neb jsem já bohu pravému
sebe obětovala,
abych jen jemu samému
čistotu zachovala.
Můj bůh mně anděla strážce
ráčil dát k ostříhání,
aby byl silný obránce
mé cti opatrování.

Pročež jestli se pokoušíš
k své neopatrnosti,
ostrou střelu zkusit musíš

od andělské prudkosti,
hleď užívatí pokoje,
ušetř mého panenství,
abys ušel božské zbroje
smrti nebezpečností.

VALERIAN

Má panenka ušlechtilá,
ozdobo pravé ctností,
kterak's mě těžce ranila
slovem úst tvých ostrostí;
ó, kéž já viděti mohu
tvého strážce anděla,
jaké podstaty, způsobu
jest krásný podle těla.

CECILIA

Nelze tobě, jsoucí pohan,
tvář andělskou spatřiti,
nýbrž jako pravý křesťan
musíš očistěn býti,
skrze vodu křtu svatého
milost boží nabudeš,
pak od bludu modlářského
i zatracení ujdeš.

VALERIAN

Choti má nejlaskavější,
kterakž si připraviti
vodu nejspravedlivější,
bych mohl očistěn býti;
falešným modlám sloužiti
svou mysl zavrhuji,
v pravého ducha věřiti
mé srdce nakloňuji.

CECILIA

Když, Valeriane, žádáš,
pravě se očistiti,
věrným křesťanem býti,
k vycvičení se poddáváš
vyjdi před strážce anděla,
on bude, on bude s tebe vděčnu,
tam bude tvá jistá schrana,
kdež můžeš být bezpečnu.

Přijmi to svaté cvičení
za dar sobě od boha,
v němž nabudeš potěšení,
na těle, duši mnohá,
to rozjímej každou chvíli,
milý Valeriáne,
abys došel k svému cíli,
kráčeť v jménu Páně.

VALERIAN

Nechci déle prodlívati,
má milá Cecilie,
pravého světla hledati
vinšuji od té chvíle,
kéž bůh můj rozum osvítí,
jeho vůle k poznání
mé srdce láskou roznítí
k vroucímu milování.

(Valerian odchází.)

CECILIA

Bože můj, tobě děkuji,
velebím tvou dobrotu,
chvalopísně prozpěvuji,
žeš ráčil mou čistotu
podivně opatrovati,
v letech mého panenství
od poškvvrny zachováti
v času nebezpečství.

Opět obnovuji radost
z moci tvoji pravice,
žeš ráčil vyslyšet žádost
nehodné služebnice,
s kteroužto jest potlačena
síla lva zuřivého,
milostí tvou proměněna
v beránka tichého.

Popřež mu, bože, korunu
nebeského ráje,
ať spatřuje při svém trůnu
plesající anděle;
kdežto se líbezně hraje
radostná melodie,
svatí, přesvatí zpívaje
a spolu Cecilie.

VOLKSTHEATERSPIELE AUS DEM KUH LÄNDCHEN

Die Zeit nach der Schlacht auf dem Weißen Berge gab dem Aufschwung des Volksschauspielwesens kraftvolle Anregungen. Besonders machte sich hier der Einfluß des Theaters im Rahmen der Propagandatätigkeit der geistlichen Orden, namentlich der Jesuiten und in Mähren der Piaristen geltend, andererseits jedoch wirkte hier das ausgedehnte Schaffen des professionellen Theaters ein. Es ist nicht zu bestreiten, daß das Agitationstheater der katholischen Propaganda auf die Entwicklung des Volkstheaters in der Zeit der Gegenreformation seinen Einfluß hatte. Das Theater der Ordenschulen bewirkte einen Anstieg der Anzahl jener Männer, die fähig waren, dramatische Texte zu schreiben und Inszenationen zu organisieren. Der Aufschwung der öffentlichen für das Volk bestimmten Vorstellungen des Ordenstheaters, die der katholischen Gesinnung Anhänger gewinnen sollten, führten dazu, daß man in höherem Maße das Theater nun auch in kleineren Städten und auf dem Dorfe pflegte.

Außer der Ordenspropaganda machten sich noch andere Einflüsse auf das Volkstheaterschaffen geltend. Tüchtige Musiker und Sänger für das Schloßtheater des Adels wählte man häufig unter den begabten leibeigenen Landleuten aus. Die gewannen dann durch die Mitwirkung im Schloßtheater Kunstfertigkeit und Erfahrung, die sie in der Volkstheaterkultur mit Erfolg zur Geltung bringen konnten. Infolgedessen war die Kultur des Volkstheaters in mannigfacher Weise von der Theaterkultur der herrschenden Klassen und von dem öffentlich zugänglichen städtischen Theater abhängig.

Bei den älteren Volksschauspieltexten kennen wir größtenteils weder den Verfasser noch die genauere Zeit ihrer Entstehung. Wenn wir ihnen nachforschen, führen uns die historischen Belege gewöhnlich in die damaligen Bildungszentren, die in den Händen der Gegenreformation waren, und wir stellen fest, daß die Initiatoren, Organisatoren und vielfach auch die Autoren der Spiele oft der gebildeten Schicht angehörten, Geistliche, Lehrer, Studenten, später ebenfalls selbstgelehrte Bibelleser waren.

Ein solches Bildungszentrum, wo seit dem Jahre 1695 eine Menge Schauspieltexte entstanden, war im Kuhländchen das Piaristenkollegium in Pfibor. Seine Lehrer erblickten im Theater ein geeignetes und wirksames Mittel, im Volke die katholische Ideologie zu festigen. Den Prozeß der Einwirkung des professionellen Theaters auf das Volkstheater und das halb volkstümliche Theater können wir nun nach anderen Gebieten Böhmens und Mährens ebenfalls um Pfibor und Fulnek herum, bzw. auf dem unter dem Namen „Kuhländchen“ bekannten Gebiet beweisen.

Eine bisher zu wenig geschätzte Quelle für das Erkennen der Kulturgeschichte und der Folklore in Nordostmähren ist die sog. Fulneker Chronik oder das Quodlibet, die gleich zu Anfang des 19. Jahrhunderts der Fulneker Bürger und Chronist Felix Georg J a s c h k e anlegte. Bei der Forschung und dem Studium dieser Chronik entdeckte ich unter ausschliesslich in deutscher Sprache geschriebenen Eintragungen Texte von vier ursprünglichen tschechischen, bisher unbekanntem Schauspielen von im wesentlichen halb volkstümlichem Charakter. Alle vier Spiele sind tschechisch, in sog. Kurrentschrift und, wie es scheint, von der Hand eines einzigen Schreibers verzeichnet. Auch den Autor dieser Spiele kennt man nicht, noch kann man genau die Zeit ihrer Entstehung feststellen, denn auch diese Texte sind – wie in der Mehrzahl ähnlicher Fälle – offensichtlich spätere Abschriften älterer Vorlagen; in die Chronik wurden sie ungefähr im ersten Jahrzehnt des 19. Jahrhunderts eingeschrieben. Die gleichen Ausdrucksmittel, die gedanklichen und formellen Ähnlichkeiten zeugen davon, daß alle Spiele das Werk eines einzigen Autors sind.

Zwei Spiele erinnern durch ihren Inhalt und ihre Possenform, sowie durch ihre sprachlichen Mittel an den Typ von Kocmáněks Interudien. Es ist das Spiel *Nestěnost ve stavu manželském* (*Ungleichheit im Ehestand*), welches das alte Motiv be-

handelt, daß eine Ehe zwischen einem alten Mann und einer jungen Frau, sowie zwischen einer alten Frau und einem jungen Mann zu nichts Gutem führt. Die Dialoge arten in gedankliche Gröblichkeiten aus, die sich in abgeschmackten, ja vulgären Ausdrücken geltend machen. Das zweite Spiel dieses Typs trägt den Titel *Zena hašteřivá a zoufanlivý manžel* (*Das streitsüchtige Weib und der verzweifelte Ehemann*). Auch dieses stellt das Leben eines Ehepaars dar; der Mann betrinkt sich oft und bereitet dem Weib Kummer und Sorgen. Aus dem Spiel läßt sich die damalige Lebensanschauung auf die Stellung der Frau klar erkennen; für sie gibt es keinen andern Weg, als geduldig und gehorsam an der Seite ihres Ehemannes zu leben, auch wenn er ein Trinker ist, denn so hat sie es am Altar gelobt. Beide Spiele sind reich mit Gesangseinlagen durchsetzt.

Im dritten Stück, mit dem Namen *Hudební veselohra* (*Spielleute*) tritt eine ganze Kapelle von Spielleuten auf, die in einem Gasthaus spielen und singen. Das Element der Posse ist hier wesentlich abgeschwächt, die Handlung jedoch ist breiter entwickelt. Wie aus der Handlung hervorgeht, bereitete man dieses Spiel zur Feier der heiligen Cäcilie, der Schutzheiligen der Musikanten vor, als Teil der Musikantenunterhaltungen, die man in Mähren allgemein „Cecilky“ (Cäcilienfeiern) nannte. Aus einer in Jaschkes Chronik zum Text dieses Spiels hinzugefügten Eintragung geht hervor, dass dieses Stück im Jahre 1670 in Fulnek tschechisch aufgeführt wurde. Gerade in den musikalischen Einfügungen in allen genannten Stücken kann man begründeterweise den Einfluss des piaristischen Schultheaters erblicken, das lange Zeit in dem nahen Píbor blühte.

Den Einfluss des piaristischen Theaters beweist auch das vierte Stück, in diesem Falle von religiösem Inhalt, genannt *Smrt Cecílie* (*Der Tod der heiligen Cäcilie*). Auf dem Grundriss eines allgemein bekannten Legendenstoffs von den christlichen Märtyrern (wie z. B. der hl. Katharina oder Dorothea) führt man hier ebenfalls das Leiden der heil. Cäcilie um ihren christlichen Glauben vor. Dieses Stück stimmt in seinem Inhalt, Aufbau, sowie den Personen der Märtyrer Tiburc und Valerian bemerkenswert mit dem Drama *Mučedníci Tiburc a Valerian* (*Die Märtyrer Tiburc und Valerian*) überein, welches die Piaristen auf ihrer Bühne in Píbor im Jahre 1737 aufgeführt hatten.

Die veröffentlichten Texte dieser Schauspiele sind ein interessanter Beweis nicht nur des Interesses des tschechischen Volkes im Kuhländchen für das Theater, sondern auch ein Zeugnis des tschechischen Volkselementes in diesem früher überwiegend eingedeutschten Gebiet.

